

Fylkesmannen i Aust-og Vest-Agder

Forslag om vern av Raet nasjonalpark

Hove landskapsvernområde // Søm Landskapsvernområde

FYLKESMANNENS TILRÅDNING 2016
GRIMSTAD, ARENDAL OG TVEDESTRAND KOMMUNER I AUST-AGDER

1	FORSLAG	4
1.1	HJEMMELSGRUNNLAG	4
1.2	VURDERING ETTER NATURMANGFOLDLOVEN KAPITTEL II	6
1.2.1	<i>Hvor kunnskapen er hentet fra (nml. § 8)</i>	6
1.2.2	<i>Verneverdiene (nml. § 8)</i>	6
1.2.3	<i>Virkningene av vern som nasjonalpark (nml. § 8)</i>	6
1.2.4	<i>Vurdering etter nml. §§ 9-12</i>	9
1.3	TRUSLER MOT VERNEVERDIENE	9
1.3.1	<i>Klimaendringer og forurensninger</i>	9
1.3.2	<i>Fremmede arter</i>	10
1.3.3	<i>Overfiske</i>	11
1.3.4	<i>Gjengroing</i>	11
1.3.5	<i>Ferdsel og slitasje</i>	12
1.3.6	<i>Støy</i>	12
1.3.7	<i>Nye tekniske installasjoner, utbygging og andre inngrep</i>	13
1.4	BRUKERINTERESSER	13
1.4.1	<i>Sjøtransport</i>	13
1.4.2	<i>Næringsfiske og fritidsfiske</i>	13
1.4.3	<i>Landbruk</i>	14
1.4.4	<i>Friluftsliv</i>	14
1.4.5	<i>Reiseliv</i>	15
1.4.6	<i>Bygninger, anlegg og innretninger</i>	15
1.4.7	<i>Veier</i>	16
1.4.8	<i>Ledningsanlegg</i>	16
1.4.9	<i>Tyngre naturinngrep</i>	16
1.4.10	<i>Forsvaret</i>	17
1.4.11	<i>Motorferdsel på land</i>	17
2	SAKSBEHANDLING	18
2.1	BAKGRUNN	18
2.2	SAKSGANG	18
2.3	GJELDENE AREALPLANER OG ANDRE OFFENTLIGE REGULERINGER	19
2.3.1	<i>Regionale planer</i>	19
2.3.2	<i>Kommuneplaner</i>	20
2.3.3	<i>Reguleringsplaner</i>	21
2.3.4	<i>Eksisterende vern</i>	22
2.3.5	<i>Andre planer og reguleringer</i>	22
3	VIKTIGE ENDRINGER I VERNEPROSESSEN	23
3.1	AVGRENSNING	23
3.2	FORSKRIFTENE	24
4	OPPHEVING AV TIDLIGERE VERNEDE OMRÅDER	24
5	FORVALTNING, ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER	25
6	HØRING AV VERNEFORSLAGET	26

7	MERKNADER TIL VERNEFORSLAGET	27
7.1	GENERELLE MERKNADER	27
7.2	NAVN PÅ NASJONALPARKEN.....	28
7.3	SAKSGANG OG PROSESS	29
7.4	VALG AV VERNEFORM.....	30
7.5	MERKNADER TIL AVGRENSNING	30
7.5.1	<i>Prinsipper for grensedragningen.....</i>	<i>30</i>
7.5.2	<i>Grimstad.....</i>	<i>31</i>
7.5.3	<i>Arendal.....</i>	<i>32</i>
7.5.4	<i>Tvedestrand.....</i>	<i>40</i>
7.5.5	<i>Øvrige merknader til grensene.....</i>	<i>40</i>
7.6	VERN OG BRUK.....	40
7.7	MERKNADER TIL FORSKRIFTEN	41
7.7.1	<i>§ 2 Verneformål.....</i>	<i>41</i>
7.7.2	<i>§ 3 Vernebestemmelser.....</i>	<i>42</i>
7.7.3	<i>§ 6 Skjøtsel</i>	<i>54</i>
7.7.4	<i>§ 8 Rådgivende utvalg.....</i>	<i>54</i>
7.7.5	<i>§ 9 Ikrafttredelse</i>	<i>55</i>
7.8	FORVALTNING AV NASJONALPARKEN.....	55
7.9	ERSTATNING OG ØKONOMISK KOMPENSASJON	57
7.10	RANDSONEN.....	58
7.11	FORURENSNING UTENFRA.....	58
7.12	FISKERI OG KYST	58
7.13	REISELIV OG VERDISKAPING.....	58

1 Forslag

Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder tilrår med dette forslag om vern av Raet nasjonalpark i Grimstad, Arendal og Tvedestrand kommuner i Aust-Agder fylke, Hove landskapsvernområde i Arendal kommune og Søm landskapsvernområde i Grimstad kommune. Forslaget gjelder:

Raet nasjonalpark: ca. 607 300 daa i Grimstad, Arendal og Tvedestrand kommuner, Aust-Agder fylke. Forslaget omfatter ca. 598 700 daa sjøareal, ca. 8300 daa landareal og ca. 340 daa ferskvann/elv. Av arealene som ikke er sjø, ligger 1510 daa i Grimstad kommune, 5106 daa i Arendal kommune og 1990 daa i Tvedestrand kommune.

Av landarealene er rundt halvparten sikret som friluftslivsområder. Om lag halvparten av disse igjen eies av det offentlige, mens de øvrige er private sikret gjennom servituttavtale (som såkalt «Skjærgårdspark»). Totalt eier private ca. 87,5 % av landarealene i nasjonalparken, mens det øvrige eies av det offentlige. Staten eier 678 daa, kommunene eier ca. 300 daa, mens Aust-Agder fylkeskommune eier 95 daa. I tillegg kommer noe areal som mangler eier i matrikkelen.

I den foreslåtte nasjonalparken inngår tre soner med spesielle verneverdier, jf. kapittel 3.2; Sone A på 1439 daa, sone B på 463 daa og sone C på ca. 58 584 daa.

Hove landskapsvernområde utgjør ca. 110 daa, hvorav ca. 6 daa er sjøareal.

Søm landskapsvernområde utgjør ca. 310 daa, hvorav ca. 64 daa er sjøareal.

Raet nasjonalpark erstatter to landskapsvernområder og syv naturreservater. Deler av de to landskapsvernområdene videreføres som henholdsvis Hove og Søm landskapsvernområder. Areal som allerede er vernet utgjør ca. 5186 daa på land og 19 574 daa i sjø. Samlet sett innebærer forslaget en økning av vernearealet med ca. 582 500 daa, hovedsakelig i sjø.

1.1 Hjemmelsgrunnlag

Nasjonalparkområdet foreslås vernet i medhold av naturmangfoldloven § 34, jf. § 35 og § 62. Vilkåret for å kunne opprette nasjonalparker etter naturmangfoldloven § 35 er at arealet omfatter større naturområder som inneholder særegne eller representative økosystemer eller landskap, og som er uten tyngre naturinngrep.

De to landskapsvernområdene foreslås vernet i medhold av naturmangfoldloven § 34, jf. § 36 og § 62. Vilkåret for å kunne opprette landskapsvernområder etter naturmangfoldloven § 36 er at arealet omfatter natur- eller kulturlandskap av økologisk, kulturell eller opplevelsesmessig verdi, eller som er identitetsskapende. Til landskapet regnes også kulturminner som bidrar til landskapets egenart.

Etter naturmangfoldloven § 7 skal prinsippene i §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet som berører naturmangfold, og det skal framgå av saksframstillingen hvordan disse prinsippene er vurdert og vektlagt i saken. Forvaltningsmålene i §§ 4 og 5 trekkes også inn i skjønnsutøvelsen. De nevnte bestemmelser i naturmangfoldloven skal således inngå som en integrert del av saksforberedelsen og i den konkrete skjønsmessige avveining i saken.

Den foreslåtte nasjonalparken utgjør et stort naturområde i sjø og på land og består av et variert kystlandskap med egenartede og representative økosystemer, et stort artsmangfold og mange godt bevarte kvartærgeologiske forekomster etter siste istid med stor naturhistorisk verdi. Området har stor betydning for kystnært friluftsliv. Deler av landarealet har natur og landskap preget av menneskers bruk gjennom tidene.

Hove landskapsvernområde utgjør et naturområde med særegne kvartærgeologiske forekomster.

Søm landskapsvernområde har et særegent natur- og kulturlandskap for denne delen av Skagerrakkysten, med kvartærgeologiske forekomster og den varmekjære floraen som preger landskapet.

Nasjonalparken og landskapsvernområdene skal bidra til å oppfylle målene i § 33 i naturmangfoldloven, blant annet om å bidra til bevaring av:

- a) variasjonsbredden av naturtyper og landskap
- b) arter og genetisk mangfold
- c) større intakte økosystemer, også slik at de kan være tilgjengelige for enkelt friluftsliv
- d) natur preget av menneskers bruk gjennom tidene (kulturlandskap) eller som også har kulturhistoriske verdier, og tilrettelegging for bruk som bidrar til å opprettholde naturverdiene
- e) økologiske og landskapsmessige sammenhenger nasjonalt og internasjonalt
- f) referanseområder for å følge utviklingen i naturen

Vern av de foreslåtte områdene bidrar til å oppfylle nasjonale mål og internasjonale forpliktelser i:

- Meld. St. 14 (2015-2016) Natur for livet – Norsk handlingsplan for naturmangfold
- Prop. 1 S (2014-2015) for Klima- og miljødepartementet
- St. meld. nr. 26 (2006-2007) Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand
- St. meld. nr. 58 (1996-97) Miljøpolitikk for en bærekraftig utvikling
- Konvensjon om biologisk mangfold (CBD)
- Bernkonvensjonen

jf. naturmangfoldloven § 46.

Vernet vil bidra til å nå nasjonale mål som at ”et representativt utvalg av norsk natur skal vernes for kommende generasjoner”.

Vernet vil bidra til å nå Aichi-mål 11 i konvensjon om biologisk mangfold om vern av landareal og havareal, spesielt av områder som er særlig viktig for biologisk mangfold og økosystemtjenester. Vernet vil også bidra til å nå målene i artikkel 8 bokstav a i samme konvensjon om sammenhengende verneområdenettverk.

Vern av dette området vil dessuten bidra til å balansere diversiteten av naturtyper og arter i verneformen nasjonalpark, da fjelløkosystemene er overrepresentert i dag.

1.2 Vurdering etter naturmangfoldloven kapittel II

Etter § 8 i naturmangfoldloven skal offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet, så langt det er rimelig, bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Beslutninger skal også bygge på erfaringsbasert kunnskap.

1.2.1 Hvor kunnskapen er hentet fra (nml. § 8)

Kunnskapsgrunnlaget om naturmangfoldet i verneplan for Raet NP er framskaffet gjennom en rekke registreringer og kartlegginger fra 1970-tallet og fram til i dag. For en oversikt med tilhørende referanser til bakgrunnsrapporter vises det til

- Verneforslag for Raet nasjonalpark og opprettelse av landskapsvernområdene Hove og Søm. Høring, juni 2015. Utarbeidet av Fylkesmannen i Aust-Agder

Mye av kunnskapsgrunnlaget er sammenstilt i:

- Forslag til forvaltningsplan for Raet nasjonalpark, Hove og Søm landskapsvernområder. Forslaget er utarbeidet av Fylkesmannen i Aust-Agder og følger tilrådingen.
- Forvaltningsplan for Hasseltangen og Søm-Ruaker verneområder 2010 – 2019. Utarbeidet av Fylkesmannen i Aust-Agder.
- Forvaltningsplan for Raet landskapsvernområde, Tromlingene naturreservat og Store Torungen naturreservat, Arendal kommune, Aust-Agder 2012-2021.

1.2.2 Verneverdiene (nml. § 8)

Verneverdiene i de foreslåtte verneområdene er i hovedsak knyttet til kvartærgeologi, naturmangfold på land og i sjø og landskapstyper. Den enorme geologiske formasjonen Ra-morenen fra siste istid er gjennomgående i hele nasjonalparken, både over- og undersjøisk, og danner det naturhistoriske grunnlaget for vernet. Det er et rikt mangfold av både særegne og representative arter og naturtyper både på land og i sjø, herunder en rekke rødlistearter innen flere artsgrupper. Naturverdiene er på nasjonalt og internasjonalt nivå. Området huser også en rik kulturhistorie, med tilhørende kulturlandskap, kulturminner og fornminner. Nasjonalparken ligger nær større befolkningskonsentrasjoner, og er blant de mest brukte friluftslivsområdene på Sørlandet, både for aktiviteter på land og i sjø.

Verneverdiene er utdypende beskrevet i dokumentet «Verneforslag for Raet nasjonalpark og opprettelse av landskapsvernområdene Hove og Søm» med tilhørende bakgrunnsrapporter som følger denne tilrådingen.

1.2.3 Virkningene av vern som nasjonalpark (nml. § 8)

Nasjonalparkforslaget er basert på en bruk- og vern-tilnærming hvor det legges opp til at vernet representerer små endringer i dagens bruk for grunneiere, næringsvirksomhet, yrkesfiske og allmenheten sammenlignet med dagens situasjon. Fylkesmannen er ikke kjent med eksempler på at dagens bruk har gitt vesentlige negative konsekvenser for naturmangfold, for eksempel om arter har blitt utryddet eller kulturminner ødelagt. Vi mener derfor at opprettholdelse av slik bruk og forvaltning

i en nasjonalpark ikke vil påvirke naturmangfoldet negativt. Etableringen av nasjonalpark vil etter vår vurdering gi positive virkninger for naturmangfold som følge av enkelte nye begrensninger i forslag til verneforskrift, og som følge av nasjonalparkstatusen i seg selv med tilhørende lokal forvaltning. Dette begrunnes som følger:

1.2.3.1 Lokal forvaltning og forankring

Nasjonalparken omfatter et stort antall tidligere verneområder. Dette vil representere en forenkling ved at til sammen 9 gjeldende verneforskrifter blir til 3. Dagens landskapsvernområder og naturreservater som inngår i nasjonalparkforslaget forvaltes av Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder. Arealene som i dag ikke inngår i områdevern, som ytre kyst av Tvedestrand kommune og deler av ytre kyst i Grimstad kommune, er underlagt strandsonevern med lokal forvaltning gjennom plan- og bygningsloven. Store deler av skjærgårdsparken i regionen, samt flere statlig sikra friluftslivsområder, er innlemmet i nasjonalparken. Disse områdene forvaltes i dag av kommunen med tilskudd fra staten. Alle disse arealene vil nå inkluderes i et felles forvaltningsregime med eksisterende verneområder. Et eget lokalt nasjonalparkstyre, en felles forvaltningsplan og en egen nasjonalparkforvalter vil kunne gi økt lokal forankring for forvaltningen av verneverdiene og mulighetene for verdiskaping basert på nasjonalparkens naturverdier. I sum kan dette bidra til mer helhetlig forvaltning av området.

En samlet, lokal forvaltning av verneområdene, skjærgårdsparken og de statlig sikrede friluftslivsområdene kan innebære økt samarbeid om kompetanse, økt bruk av felles ressurser, bedre betjening av ulike brukergrupper osv. På sikt mener Fylkesmannen dette vil styrke mulighetene for å ta vare på områdets naturkvaliteter for fremtiden.

1.2.3.2 Positive virkninger ved økt beskyttelse av marint naturmiljø

Dagens landskapsvern omfatter sjøoverflaten, men ikke det marine miljøet for øvrig. Nasjonalparken forbyr inngrep i sjøbunnen og tekniske installasjoner som kan skade naturmiljøet og landskapet. 3 separate felt i havområdet innenfor nasjonalparken er angitt som sone C på vernekartet. Innenfor sone C er all høsting med fiskeredskap som slepes under fiske og som kan berøre bunnen forbudt. Dette innebærer at nasjonalparken bidrar til å sikre referanseområder for marine naturtyper tilknyttet Ra-formasjonen og Norges del av Skagerrak. Yrkesfiske og fritidsfiske har historisk sett hatt en stor betydning for områdene langs kysten. Derfor er det svært viktig å sørge for at naturen er i en slik tilstand at gyting og oppvekst av sjøorganismer opprettholdes og helst forbedres. Nasjonalparkens bestemmelser vil sikre at viktige gyte- og oppvekstområder ikke blir skadet eller ødelagt av inngrep. Det kan også bidra til at negative påvirkninger utenfra, for eksempel forurensninger, blir redusert. Både yrkesfiskerne og fritidsfiskerne i området har understreket dette meget sterkt i dialogmøter og høringsuttalelser. Samlet sett vil nasjonalparken være et viktig bidrag til å sikre ressursgrunnlag, rekruttering og oppvekst for marine organismer - og høsting av fisk og skalldyr både innenfor og utenfor nasjonalparken.

1.2.3.3 Positive virkninger for kulturlandskap

Raet nasjonalpark er lokalisert nært store befolkningskonsentrasjoner, og Fylkesmannen har derfor vektlagt «vern gjennom bruk» gjennom hele verneprosessen. Beiting og skjøtsel av kulturlandskapet, slik det legges opp til i forskriftens formål og bestemmelser, bidrar til å opprettholde landskapskarakteren i ytre skjærgård og sjønære naturbeiteområder, til å opprettholde områdets rike artsmangfold, og til å holde områdene åpne og tilgjengelige for friluftslivsbruk. Dersom beitebruken

skulle falle bort, vil en rekke kulturbetingete naturtyper og biotoper forsvinne. Innlemming av nye områder som Speken ved Lyngør og sikring av eksisterende naturbeiteområder som Tromlingene, Jerken og Store Torungen i nasjonalparken vil gjennom aktiv, målrettet forvaltning bidra til å ivareta og styrke disse verdiene for fremtiden.

1.2.3.4 Opphør av kommersiell skogsdrift

I dagens landskapsvernområder kan skogsdrift og uttak av ved for næringsformål foretas i tråd med vedtatte forvaltningsplaner. Skogsdriften i området er likevel svært beskjeden, med begrenset lønnsomhet pga. begrenset skogbestand og kostbar transport. Skogteigene som foreslås inkludert i nasjonalparken ut over dagens landskapsvernområder er kartlagt som viktige naturtyper med regionale eller nasjonale naturverdier. Disse skogområdene har i dag ingen formell beskyttelse mot hogst, ut over pålagte miljøsensyn i ev. miljøsertifisert skogsdrift. I nasjonalparken vil ordinær skogsdrift ikke være tillatt, men det er aktuelt med biologisk motivert skjøtsel i samsvar med forvaltningsplanen. Skogtypene som omfattes er varmekjære og til dels svært rike, med stort artsmangfold og trua naturtyper som svartorstrandskog, rik edelløvsog og rike beiteskoger. Skoglokalitetene vil bidra til nasjonal mangeloppfyllelse for dagens skogvern. Skogen er mange steder også en viktig del av landskapsbildet. Vernebestemmelsene for nasjonalparken vil sikre at disse naturverdiene ivaretas for fremtiden.

1.2.3.5 Økt aktsomhet

Nasjonalparken vil kunne gi en viktig føring i forhold til naturmangfoldloven § 6. Aktsomhet og beredskap i skipstrafikken og bekjempelse av forurensninger som kan true naturmiljøet, vil være et viktig samarbeidsområde for forvaltningsmyndigheten, forurensningsmyndigheter og sjøfartsmyndigheter. På denne måten kan nasjonalparken hindre at viktige naturverdier og kulturminner blir skadet. Nasjonalparken vil også gi muligheter for restaurering av områder som er skadet av ytre påvirkninger. Kunnskapsformidling vil bli sterkere vektlagt, bl.a. gjennom etablering av nasjonalparksenter, som vil øke bevisstheten rundt verneverdiene i området. Dette kan ha en viktig forebyggende effekt, ved at mange viser større aktsomhet i området. Gjennom større aktsomhet er det grunn til å tro at uheldig atferd, forsøpling og annen forurensning kan bli redusert (jf. naturmangfoldloven § 6). Dette vil ha en positiv innvirkning på naturmiljøet i området.

1.2.3.6 Økt beskyttelse

For enkelte aktiviteter vil det være nødvendig med tillatelse før eventuell bruk eller tiltak kan iverksettes, jf. de spesifiserte dispensasjonsbestemmelsene i verneforslaget. Det innebærer at naturmangfoldverdiene får en økt beskyttelse. Hvis det søkes om tillatelse til slike tiltak, skal naturmangfoldloven kap. II vurderes og vektlegges i den konkrete saken. For en rekke aktiviteter og tiltak som omfattes av verneforskriftens forbudsbestemmelser er det ikke gitt spesifiserte dispensasjonsbestemmelser. For enkelte slike tiltak kan det eventuelt gis dispensasjon etter de generelle dispensasjonsbestemmelsene, dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig. Også her skal naturmangfoldloven kap. II vurderes og vektlegges i behandlingen av saken.

1.2.3.7 Konklusjoner, planvirkning

Fylkesmannen vurderer det slik at vernet samlet sett vil virke positivt på naturtilstanden både på økosystemnivå, naturtypenivå og artsnivå, jf. naturmangfoldloven §§ 4 og 5. Dette er også den klare konklusjonen fra konsekvensutredningene, jf. høringsdokumentet m. vedlegg. Den positive planvirkningen vil dels være en følge av forskriftens bestemmelser og oppfølgingen av disse, dels gjennom aktiv skjøtsel og kanalisering av ferdsel gjennom en fremtidig besøksstrategi, og dels som følge av forebyggende tiltak gjennom samarbeid med andre myndigheter, som nevnt foran.

For omtale av trusler mot verneverdiene, vises det til kap. 1.3. For en beskrivelse av andre interesser i området i dag, vises det til kap. 1.4.

På denne bakgrunn ansees kravet i § 8 i naturmangfoldloven om at saken i hovedsak skal baseres på eksisterende og tilgjengelig kunnskap, og at planvirkning skal beskrives, oppfylt.

1.2.4 Vurdering etter nml. §§ 9-12

Fylkesmannen vurderer at foreliggende kunnskapsgrunnlag er tilstrekkelig når det gjelder status og utvikling for naturmangfoldet og vernets virkninger på det samme mangfoldet. Førre-var- prinsippet i naturmangfoldloven § 9 bør derfor ikke vektlegges i denne saken.

Prinsippet om samlet belastning i naturmangfoldloven § 10 innebærer at en påvirkning av landskap, geologi, økosystem, naturtyper og arter skal vurderes ut fra den samlede belastning som naturmangfoldet er eller vil bli utsatt for. Etablering av nasjonalpark vurderes å gi positiv sumvirkning for naturmangfoldet, jf. vurderinger av nml § 8 over, og vil således bidra til å redusere samlet belastning på naturmangfoldet innenfor nasjonalparkgrensene. Prinsippet om samlet belastning jf. nml § 10 bør derfor ikke tillegges vekt i saken.

Prinsippene i naturmangfoldloven § 11 om at kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver og § 12 om miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder, ansees ikke relevante i saken om etablering av nasjonalpark.

1.3 Trusler mot verneverdiene

1.3.1 Klimaendringer og forurensninger

Økt havtemperatur kan gi negative konsekvenser for flere marine naturtyper ved at sørlige arter kommer inn, samtidig som nordlige arter forsvinner. Larver og yngel av fisk som over tid er tilpasset i et næringsnett, kan passe dårligere sammen med nye arter av fisk, plankton og bunndyr.

Med varmere klima vil nordlige arter få vanskeligere livsbetingelser. På den andre siden vil det ha en positiv effekt for rødlistearter som har sin nordgrense i Norge og bestandene kan bli forsterket og de kan spre seg. Videre kan nye varmekjære arter komme inn fra sør, arter som kan være skadelige for det stedegne biologiske mangfoldet. Varmere klima fører også til at trekkfugler kommer tidligere om våren og drar sørover seinere på høsten, lengre vekstsesong for planter og raskere gjengroing.

Det har vært episoder med oppblomstring av giftige alger som har gitt store virkninger på økosystemene på den norske Skagerrakkysten. Utslippene av næringsstoffer til nordlige Nordsjøen og Skagerrak er redusert, og sannsynligheten for at det skal skje igjen har avtatt. Ekstrem nedbør med

avrenning av næringsstoffer kan likevel gi perioder med mer næringsstoffer og partikler i sjøen med algeoppblomstring, økt begroing og nedslamming som resultat.

Forsuringen av havet vil øke hvis de globale CO₂ - utslippene øker. Surere vann kan skape problemer for marine arter som bruker forskjellige former for kalk til å bygge skall. Det ser ut til at arter i Arktis er mest utsatt for dette.

Det er påvist forhøyede konsentrasjoner av miljøgifter i sedimentene og i sjømat i deler av Tromøysund og indre havnebasseng i Arendal. Tilsvarende gjelder indre deler av Oksefjorden i Tvedestrand, samt indre del av Fevikkilen i Grimstad kommune. Dette er områder utenfor de foreslåtte verneområdene. I nasjonalparkområdet vurderes det til ikke å være en vesentlig trussel.

Kysten og de grunne delene av nasjonalparkområdet er sårbart for oljeforurensning. Skipstrafikken langs norskekysten av Skagerrak er betydelig, og ulykker som grunnstøtingen til «Full City» ved Såstein nær Jomfruland i 2009, medførte betydelige påslag av olje en rekke steder i nasjonalparkområdet. Også ulykken med «Godafoss» i Østfold i 2011 påførte nasjonalparkområdet skade, hvilket viser hvordan utslipp øst for nasjonalparkområdet transporteres med kyststrømmen. Faren for slike ulykker er fremdeles reell, og selv relativt små utslipp kan få negative konsekvenser over store områder. Beredskapen er styrket som følge av disse hendelsene, men nye hendelser bør også forebygges.

Våren 2015 ble det etter et uhell ved Arendals kommunale avløpsrensaneanlegg sluppet ut flere millioner små plastbiter (biomedier) via utslippsledningen. Plastbitene, som benyttes for å skaffe overflate for en biologisk renseprosess, kunne finnes igjen langs hele yttersida av Tromøya og store mengder ble fraktet med kyststrømmen vestover. Utslippet medførte et omfattende opprydningsarbeid, men fremdeles finner man plastbitene mellom rullesteinene på Merdø og Hove, og i ilanddrevet tang på Hasseltangen og i en rekke andre områder vest for utslippspunktet. Bitene er ca. 1 x 1 cm og 4-5 mm tykke, og det er en viss risiko for at større fugler og fisk kan få bitene i seg.

Søppel som driver i land er skjemmende. Dyr og fugler kan sette seg fast i for eksempel garnrester, og kan få i seg plastbiter ved inntak av annen føde. Hvert år må det ryddes betydelige mengder søppel som har blitt skylt i land av høst og vinterstormene. Plastsøppel i form av mikroplast i sjøen kan skape problemer for små dyr som er viktige i næringskjeden. Foreløpige undersøkelser ute i Skagerrak viser imidlertid lave konsentrasjoner av mikroplast.

1.3.2 Fremmede arter

Det er beskrevet 28 fremmede arter i sjø i Skagerrak og Oslofjorden, men bare noen av dem vurderes til å ha stor risiko for videre spredning og ha potensiale til å utkonkurrere de opprinnelige artene. På land er det i Aust-Agder registrert 54 fremmede arter med svært høy risiko og 46 arter med høy risiko. De største truslene utgjøres av rynkerose, platanlønn, sitkagran, parkslirekne, stillehavsøsters og mink.

Sommeren 2014 var svært varm, og var ideell for stillehavsøstersens gyting. I 2015 ble det observert store mengder stillehavsøsters i nye områder, bl.a. på innsiden av Tromlingene og i Hovekilen. Stillehavsøstersen har et enormt formeringspotensial og er en trussel mot friluftsområdene, da tette forekomster danner rev og gjør det umulig for oss å komme ut i vannet. Det er så langt ikke knyttet direkte trusler til biologisk mangfold fra forekomstene av stillehavsøsters, men med rev av stillehavsøsters fortrenge mange andre arter.

Rynkerose kan danne store, tette bestander på sandgrunn og utkonkurrerer den naturlige vegetasjonen. Arten kan være svært krevende å bekjempe og det er viktig å fjerne den tidlig og følge opp med gjentakende behandling. Det har vært ført en systematisk kamp mot denne i dagens verneområder, samt i sikrede friluftslivsområder, men innenfor nasjonalparkområdet vil det være lokaliteter som ikke tidligere har vært behandlet.

Minken er en alvorlig trussel for fugl. Den er svømmedyktig, og har få naturlige fiender langs Skagerrakkysten. Bakkehekkende fuglearter som vipe, ærfugl, makrellterne, teist og flere andre arter kan få hekkesesongen ødelagt.

På Hove på Tromøya ble det tidligere plantet bl.a. sitkagran. Arten er hurtigvoksende, og kan fortrenge stedegen vegetasjon. Bekjemping har vært gjennomført, men fremdeles gjenstår noe oppfølgingsarbeid.

I landskapsvernområdene er det forekomster av parkslirekne, samt noen forekomster tett opp mot og delvis inn over nasjonalparkgrensene. Dette er en svært krevende art å bekjempe, og kjent bekjempelsesmetode er gjentatte kjemiske behandlinger.

På Jerken er høstberberis i kraftig fremvekst etter at mye einer ble fjernet for å sikre bedre tilgjengelighet. Geiter kan bidra til å holde den bestanden nede.

1.3.3 Overfiske

Det er stadig færre personer som har fiske som yrke langs Skagerrakkysten. Til gjengjeld blir fiskerne stadig mer effektive og målrettet i sitt fiske. En økende befolkning med stadig mer fritid medfører at fritidsfiske øker i takt med velstandsutviklingen, og utgjør den største beskatningen fra mennesker på de kystnære artene. Bestanden av kysttorsk er betydelig redusert, og i indre deler av Skagerrak er det svært lite torsk igjen. Det er antatt at reduksjon av stor rovfisk som torsk gir effekter nedover i næringskjeden. Mindre torskebestand fører til mer småfisk og skalldyr. De overbeiter små dyr som holder bladene til ålegras og tare reine, og begroingen øker.

Det er delte meninger om virkningen av bifangst og økologiske effekter av reketraling. Krav om større maskevidder og innføring av sorteringsrist i trålene, har positiv effekt på bifangsten. De økologiske effektene av reketralingen i våre områder er i liten grad undersøkt.

Sterk utnyttelse av pelagisk fisk i Nord-Atlanteren og Nordsjøen kan ha effekter for sjøfugl som finner mat langt ute i havet.

Hummeren blir beskattet hardt og bestandene er langt under sitt potensiale. Regelverket for fiske etter hummer er innskjerpet, noe som kan gi forbedring. Det foregår imidlertid mye ulovlig fiske, særlig sommerstid.

1.3.4 Gjengroing

Mye av verneverdiene og arts mangfoldet i området er knyttet til den historiske kulturpåvirkningen som preger området. I etterkrigstiden har området vært under gjengroing og mange tidligere beiter har gått over til kratt og skog. Dette har endret naturmiljøet og i noen områder vært negativt for arts mangfoldet i området. De siste 10-15 årene har beitingen blitt gjenopptatt mange steder sammen med rydding av kratt og skog.

I tidligere beita fuktenger og strandenger kan høyvokst vegetasjon fortrenge lavvokst, artsrik flora, og et moderat beitetrykk vil være positivt. Beiting på kystlyngheiene på Speken ved Lyngør er gjenopptatt, og det ble gjennomført brenning vinteren 2014-15 for første gang på mange år.

Tromlingene og Jerkholmen i Raet landskapsvernområde var betydelig gjengrodd med først og fremst einer etter at beitingen ble redusert. Store arealer var nærmest utilgjengelige, samtidig som gjengroingen truet hekkeområdene for sjøfuglene. Omfattende opprydning utført av forvaltningsmyndigheten i 2007 og 2009, samt gjeninnføring av beiting har medført at øyene nå er mer tilgjengelige og attraktive for publikum, samtidig som forholdene er bedret for flere arter. Beiting med villsau er gjenopptatt på Store Torungen ytterst i havgapet og har bidratt til fremveksten av en variert flora på øya, samt bidratt til at hekkearealer for sjøfugl ikke gror igjen. Tilsvarende er beiting i Ruakerområdet også gjenopptatt.

1.3.5 Ferdsl og slitasje

Områdene på fastlandet og Tromøya har mye ferdsel gjennom hele året. Hove og Spornes på Tromøya og Randviga og Hasseltangen i Grimstad er de mest brukte friluftsområdene. Disse områdene har godt utbygde stinett, og bidrar til å kanalisere ferdselen. Langs rullesteinsstrendene mellom Hoveodden og Spornes finnes svært mange bålplasser, mange hvor rullestein er brukt til å definere bålplassen, med påfølgende skade på steinene. Sommerstid tas nærmest hele nasjonalparkområdet i bruk, og på stille sommerdager får nesten alle øyene besøk. Bruken avtar gradvis med avstanden fra land.

Det er ikke utarbeidet oversikter som viser småbåttrafikken, men i sommermånedene er intensiteten stor. Det meste av trafikken går i leder som gir lite forstyrrelse av hekkende sjøfugl, sel og annet dyreliv, men det er også en del småbåttrafikk inntil holmer og skjær som gir forstyrrelser. Sjøfugl er mest utsatt for å bli forstyrret av småbåttrafikk.

I sone A i nasjonalparken foreslås det ferdselsforbud i hekketiden. Dette gjelder dagens sjøfuglreservater, samt noen nye arealer/holmer. De fleste respekterer dagens forbud, men det er årlig tilfeller av ulovlig landstigning og opphold. Enkelte tilfeller med blant annet løse hunder har blitt anmeldt til Politiet av Statens Naturoppsyn.

1.3.6 Støy

Området brukes av mange, spesielt sommerstid. Støy fra fritidsbåter og andre kilder vurderes ikke som noen stor trussel mot naturverdiene, men kan virke forstyrrende på opplevelse av naturen.

Festivalen «Canal Street» har vært arrangert i siste del av juli de senere årene. Festivalen har hatt en dag med konsert på Lille Torungen. Arrangementet medfører støy og forstyrrelse fra musikken og de besøkende, men sjøfuglene er stort sett ferdig med hekkingen på den tiden.

Siden 1928 har motorbåtarrangementet Tvedestrandsregattaen blitt arrangert. Arrangementet består av båtrace for flere båtklasser på fjorden, samt «Skagerrak Across» fra Tvedestrand til Hirtshals i Danmark. Regattaen arrangeres i midten av juli hvert år og gikk i 2015 over tre dager. Tett opp mot traseene medfører arrangementet en del støy og forstyrrelser, men anses ikke å ha vesentlig betydning for verneverdiene, da dette er kortvarig og også etter hekketiden for de aller fleste sjøfuglene.

1.3.7 Nye tekniske installasjoner, utbygging og andre inngrep

På yttersiden av Tromøya, innenfor Tromlingene og i Alvekilen, foreligger det planer om noen nye bryggeanlegg. Ettersom det ble meldt oppstart på planlagt bryggeanlegg i Alvekilen før oppstarten av nasjonalparkplanen, er nasjonalparkgrensen tilpasset slik at bryggeanlegget ligger utenfor nasjonalparkarealet. Etter ønske fra Arendal kommune er nasjonalparkgrensen i Tromlingesund lagt ut til midtlinjen fra Sandå til Krossen. Bakgrunnen for dette har vært et politisk ønske om å kunne legge til rette for utvikling av eiendommene i området.

Området er utsatt for et stort press knyttet til mudring og utlegging av moringer. Denne aktiviteten skjer i stor grad i de mest produktive og sårbare gruntvannsområdene. Vedlikeholdsmudring, f.eks. til båthavna ved Saulene, Nedenes, vil fra tid til annen måtte gjennomføres i nasjonalparkområdet.

Industrien på Hasseltangen ligger som en enklave omgitt av nasjonalparken og Søm landskapsvernområde. Siden 1960-tallet har det vært produsert plastbåter her, men denne produksjonen er nå avsluttet. Aktiviteten i dag knytter seg til utrustning, vedlikehold og oppbevaring av båter. Aktiviteten har medført en del grunnforurensning. Arealene lengst øst er nylig solgt, men det er foreløpig uavklart hvilken videre utvikling området får.

Det foreligger ikke planer om for eksempel kraftproduksjon eller akvakultur som kan være trusler mot verneverdiene.

På rullesteinstranda fra Spornes og vestover er det bygget, og det blir fortsatt bygget bålplasser, solgroper og varder av rullestein. Det gjør at rullesteinstranda framstår som mindre intakt som naturdokument enn den kunne ha gjort.

1.4 Brukerinteresser

1.4.1 Sjøtransport

Hovedleden langs den norske Skagerrakkysten ligger om lag 1,5 nautiske mil utenfor grunnlinjene, og går da kun gjennom nasjonalparkområdet på den bredeste delen i Grimstad og Arendal. Hovedleden inn mot Arendal fra øst går igjennom nasjonalparkområdet i deler av Tvedestrand og Arendal. Skipstrafikken i området er betydelig, selv om størsteparten av trafikken gjennom Skagerrak er på dansk side. Det er også en del trafikk inn og ut av Eydehavn i Arendal.

1.4.2 Næringsfiske og fritidsfiske

Fiskeriene langs Skagerrakkysten kjennetegnes av små kvanta, men et bredt utvalg arter. Fiske har vært levevei alene eller i kombinasjon med andre yrker, som f.eks. landbruk i tidligere tider og annen skipsfart/oljenæring i moderne tid. Yrkesfisket har alltid vært viktig i dette sjøområdet, men aktiviteten har variert med ressurstilgangen og konkurranse fra andre næringer. I nasjonal sammenheng utgjør førstehåndsverdien av fisket fisk levert i de tre kommunene bare rundt tre promille av alt som ble fisket i Norge i 2014. De viktigste artene er reke, torsk, makrell og leppefisk.

Fiskerne på Sørlandet oppbevarer ofte fangsten levende i sjøen inntil levering. På denne måten blir markedet forsynt med så fersk fisk som mulig. Leppefisker hentes levende og settes ut i oppdrettsmerder andre steder i landet for avlusning. Det er ingen slike oppbevaringsmerder innenfor nasjonalparkområdet.

De tre kommunene har totalt 73 manntallsførte fiskere pr. 31.12.2014. Av disse er det 48 fiskere som har fiske som hovedyrke og 25 som har fiske som deltidsyrke. Totalt er det registrert 59 fiskefartøyer. De senere årene har gjennomsnittsstørrelsen på fiskefartøyene økt, hvilket er et resultat av økte krav til effektivitet og komfort.

Et stort antall personer utøver fritidsfiske langs Skagerrakkysten. Undersøkelser viser at fritidsfiskerne fisker om lag dobbelt så mye som yrkesfiskerne av hummer og torsk i de kystnære områdene.

Mange steder i nasjonalparkområdet er det godt fiske etter sjøørret. Bestanden har tatt seg opp de siste tiårene og fisket er populært. Det kan fiskes etter laks og sjøørret med kilenot i sjø, og det er fem kilenotplasser i nasjonalparkområdet som til tider er i bruk.

Det er ingen anlegg eller gitte konsesjoner for akvakultur innenfor utredningsområdene i dag.

1.4.3 Landbruk

Det drives ikke intensivt jordbruk innenfor nasjonalparkområdet, men i nær tilknytning til nasjonalparkområdet. Den ytre skjærgården består av mye bart fjell eller områder som egner seg dårlig til dyrking etter dagens standard. Det er lange tradisjoner for beiting langs kysten av Aust-Agder, og på flere av øyene i nasjonalparkområdet beites det hver beitesesong med villsau og dalasau, samt kyr ved Ruakerkilen. Denne beitingen er viktig for å opprettholde noen av de kulturbetingede naturtypene i skjærgården.

De gode jordbruksområdene befinner seg like utenfor nasjonalparkområdet blant annet på Tromøya. På Søm i Grimstad finner vi 121 dekar fulldyrket jord. Grimstad kommune eier en del av arealene, men mye av jordene som inngår drives i dag fra 2 gårdsbruk. Disse arealene med dyrket mark ligger i dagens Hasseltangen landskapsvernområde og vil videreføres i Søm landskapsvernområde.

Store deler av skogarealene i nasjonalparkområdet er svært oppdelt i mange små teiger med dårlig arrondering. Dette gjør at det i mindre grad har vært drevet aktiv skogsdrift, og at områdene i større grad har gjort nytte blant annet som vedskog.

Innenfor nasjonalparkområdet er det bare et område som omfattes av skogbruksplaner. Det gjelder Botneskogen på Tromøya i Arendal som i dag er Raet landskapsvernområde. Arealene ble avvirket i 2013. Skogressursene på øyene og i nasjonalparkområdet for øvrig er begrenset, men det blir tatt ut noe ved.

Noen gårder som grenser mot nasjonalparkområdet har til tider hentet ilanddrevet tang og tare for jordforbedring og økologisk landbruk. Dette har bl.a. foregått på rullesteinsstranda på Spornes, på Tromlingene og ved innløpet til Ruakerkilen. Det kan gå mange år mellom hver gang uttak er aktuelt.

Motorferdsel i forbindelse med landbruk vurderes til ikke å være til sjenanse av betydning.

1.4.4 Friluftsliv

Friluftsliv og fritidsaktiviteter ved kysten er en viktig del av Aust-Agders identitet. Svært mange fastboende og besøkende benytter seg av strendene og skjærgården, særlig i sommerhalvåret. Nasjonalparkområdet omfatter noen av de mest besøkte friluftslivsområdene langs kysten av Aust-Agder.

Innenfor nasjonalparkområdet er det 58 statlig sikrede friluftslivsområder, inkludert skjærgårdsparkområder. Flertallet av disse er øyer og skjær ute i skjærgården, men det er også en del områder på fastlandet eller på øyene med broforbindelse til fastlandet.

Den mest omfattende fritidsbruken av områdene knytter seg til båt- og strandliv sommerstid. Det er ulike kriterier som påvirker hvor attraktive områdene er, og hvor mye de blir brukt av allmennheten. De viktigste kriteriene ser ut til å være:

- Tilgjengelighet – landfaste områder har mye større bruk gjennom hele året
- Brygger og forføyningsmuligheter for egen båt
- Ly for fremherskende vindretning
- Landskapets beskaffenhet – sandstrender og slake svaberg
- Tilrettelegging – brygger, renovasjon, toalett, bord, benker, grillplass med mer.

I tillegg til den uorganiserte aktiviteten, bruker mange foreninger og lag nasjonalparkområdet aktivt. Områdene blir også mye brukt av barnehager, skoler, leirskoler, folkehøyskole og ulike institusjoner. De friluftslivsområdene som har størst bruk gjennom hele året er Hove og Hasseltangen.

Båtliv på Aust-Agderkysten er i stor grad en allmenn interesse for innbyggerne langs kysten. Tradisjonelt er båtutfart med familien på dagstur ev. med overnatting og tilhørende strandbaserte aktiviteter, en vanlig friluftslivsaktivitet. Båtsesongen er relativt lang fra tidlig vår til ut på høsten. Fritidsfiske er også en av de mest populære aktivitetene langs kysten. Rekreasjonsfiske i sjøen er en viktig del av kulturen og har stor verdi som fritidsaktivitet og husholdsfiske.

1.4.5 Reiseliv

De fleste tilreisende kommer i dag fra lokalmiljøet og det øvrige Norge, mens den internasjonale turismen er mer beskjeden. Det er grunn til å tro at internasjonal turisme vil øke når området får status som nasjonalpark. Serviceanlegg for slik aktivitet må etableres i nasjonalparkens randsoner. Fylkesmannen ønsker at nasjonalparken skal bidra til verdiskaping i området, så lenge dette ikke er i konflikt med verneinteressene. Det vil være nasjonalparkstyret som forvalter nasjonalparken og regelverket for denne. Offentlig tilrettelegging for næring er et hovedansvar for kommunene og fylkeskommunen. Lokale næringsforeninger vektlegger blant annet offentlig/privat samarbeid, informasjon, parkering, drift og vedlikehold av friluftsområder og merking av stier. De legger også vekt på at næringslivet trenger forutsigbarhet om hva som er mulig og ikke mulig innenfor nasjonalparken. Et tett samarbeid mellom næringslivet, kommunene, fylkeskommunen og nasjonalparkforvaltningen vil være både ønskelig og nødvendig i et område som dette.

Det er for tiden ca. 45 næringsrelaterte virksomheter som berøres av Raet nasjonalpark, da i all hovedsak indirekte. Med få unntak er det reiselivsaktiviteter øst i Grimstad kommune, på Tromøya i Arendal og Sandøya/Lyngør/Gjeving i ytre Tvedestrand.

1.4.6 Bygninger, anlegg og innretninger

Innenfor nasjonalparkens grenser finnes det 133 fritidsboliger. De fleste av disse fritidsboligene finnes innenfor de eksisterende landskapsvernområdene, men det er også innlemmet et fåtall fritidsboliger

som tidligere ikke var omfattet av områdevern. Nasjonalparkområdet fyller en meget viktig funksjon som rekreasjonsområde for hyttebrukerne i hele influensområdet.

Flere steder i nasjonalparkområdet finnes ruiner fra tidligere tiders aktivitet, samt rester av anlegg fra 2. verdenskrig. På Såta er det etablert et mindre anlegg for fugleobservasjon i tilknytning til NOF klubbhuset som er opprettet i en bunkers fra 2. verdenskrig.

Lyngør og Torungen fyr med tilhørende bygg og anlegg ligger innenfor nasjonalparkområdet. I tillegg finnes en rekke andre navigasjonsinstallasjoner for sjøtrafikken. Fylkesmannen er kjent med ønsker om å gjenreise bygg på Store Torungen som ble revet på 1960- og 70-tallet.

For øvrig finnes utedoer for allmenn benyttelse ved de mest brukte friluftslivsområdene.

I Søm landskapsvernområde er det til sammen 50 bygg, hvorav 12 er helårs boliger og 13 er garasjer. Det er også et tun med ett bygg som for tiden benyttes til offentlige formål samt 3 øvrige bygninger, en småbåthavn og enkelte bygninger tilknyttet landbruket.

I Hove landskapsvernområde finnes en campingplass med diverse bygninger og installasjoner, enkelte brygger, samt en brygge tilpasset rullestolbrukere.

1.4.7 Veier

Fylkesmannen har satt grensen til nasjonalparken slik at ingen veier som er åpne for alminnelig motorferdsel ligger innenfor nasjonalparkens grenser. På Tromøya er det noen korte traseer/veistubber inn til enkelte fritidsboliger hvor bilbruk er mulig, men slike er enten sperret med bom eller ikke aktuelle for alminnelig ferdsel.

I landskapsvernområdene finnes det veier åpne for allmenn ferdsel. Veiene ligger i områder som allerede er vernet og eksisterte på tidspunktet for vern.

1.4.8 Ledningsanlegg

Det er luftlinjer for strøm i alle de eksisterende landskapsvernområdene, innenfor Ramsøya, over Færvikkilen og Hovekilen, mellom Såta og Hoveleiren, på Store Torungen og Botne i Arendal. På flere strekninger i sjø ligger det ledninger for energi, vann- og avløp, de fleste for å betjene fritidsboliger på øyene.

Det er etablert et pumpeanlegg for å hente vanningsvann for landbruket fra Botnetjenn. Dette anlegget ligger innenfor nasjonalparken.

1.4.9 Tyngre naturinngrep

Det er ikke kjente tyngre naturinngrep i nasjonalparkområdet.

Etableringen av industrien på Hasseltangen på midten av 1960-tallet innebar en betydelig masseforflytning. Et stort parti av moreneryggen ble fjernet og benyttet til å fylle igjen i Haslebukta for å etablere parkering og vei. Såret i landskapet er tydelig og området er ikke en del av verneområdene. Ved en eventuelt fremtidig transformasjon av området, kan imidlertid et slikt tverrsnitt av moreneryggen gi grunnlag for undervisning, formidling og kunnskap om de geologiske verdiene.

Hasseltangen friluftslivsområde er tidligere opparbeidet med kjøreadkomst og parkering. Dette ligger utenfor verneområdene. Fra parkeringen er det etablert rullestoladkomst til en brygge mot Sømskilen, samt til et utsiktspunkt mot havet. Traseen er belagt med asfalt, men det er ikke gjort terrenginngrep utover påføring av dekke.

På Spornes har det i tidligere tider vært jevnlig uttak av tang og tare fra rullesteinsstranda. Uttak skjer fra tid til annen ennå, men det kan nå gå mange år mellom hver gang. Virksomheten fra den gang den var regulær har medført at Tangveien har blitt opparbeidet. Tangveien består av rullestein, men har noe mer vegetasjon og jord mellom steinene enn ellers. Det gjør at Tangveien brukes som turvei i området, og på den måten holdes i hevd.

Området fra Hoveodden til Spornes er det mest brukte turområdet innenfor nasjonalparkområdet. Her er anlagt en såkalt «Folkesti», en rundløype på 4 km. Turstien er opparbeidet med flisdekke og skilting, ikke lys. Den omfattende bruken av området Hoveodden til Spornes har medført slitasje på mange av de karakteristiske, vindpåvirkede furutrærne i området, og det vil være behov for å informere for å begrense dette. Det er også nylig etablert en egen ridesti på Hove, som stedvis har flisdekke og stedvis sadde/annet mykt dekke. Dette er gjort for å hindre konflikter mellom ridende og andre brukere av området. Arendal kommune har vedtatt spesielle adferdsregler for Hove-området.

På Gruveholmen i Alvekilen har det som navnet antyder vært uttak av jernmalm på 1700-tallet. Gruven styrtet sammen i 1790. Gruven er nå fylt med vann, men skal være ca. 145 meter dyp. Gruveåpningen er sikret med gjerder, men kan være behov for å gjøre ytterligere sikringstiltak.

1.4.10 Forsvaret

Det er ingen faste operative forsvarsanlegg igjen i området. Forsvaret har imidlertid interesser knyttet til militær lufttrafikk, samvirkeøvelser med fartøyer i sjøen og øvelser knyttet til beskyttelse av vitale objekter og akser fra havet og farleder. Området kan derfor bli berørt av bl.a. motorferdsel på land, på sjøen og i luften ved gjennomføring av militær operativ virksomhet. Like utenfor nasjonalparkens yttergrense i sør har Forsvaret et luft-til-luft øvingsfelt benevnt EN D153. Bruk av dette området vil ikke bli begrenset av nasjonalparken.

Det foregår fra tid til annen transittflyging med Forsvarets helikoptre gjennom nasjonalparkområdet. Ved lavt skydekke kan dette foregå under 300 meter fra sjøoverflaten. Ved å legge trafikken utenfor en nautisk mil fra grunnlinjene, antas forstyrrelsen fra dette å være svært liten.

De senere årene har det blitt bygget opp en militær kystvakt som, foruten de militære funksjonene, påtar seg flere sivile oppdrag. Kystvakten er tilgjengelig for større redningsoperasjoner og tilsyn, og samarbeider flere steder med politiet, Statens naturoppsyn og fiskerioppsynet.

1.4.11 Motorferdsel på land

Innenfor nasjonalparkområdet er det kun lovlig motorferdsel på land på korte veistubber inn til enkelte fritidsboliger. Det er ingen veier åpne for allmenn ferdsel som ligger innenfor området. Det er åpnet for ferdsel med traktor med lavt marktrykk på Tangveien på Spornes for å kunne hente ut tang og tare for rettighetshavere. Rammene for dette vil bli nærmere beskrevet i forvaltningsplanen.

I Hove landskapsvernområde er det åpnet for motorferdsel på veiene og på campingområdet. Det er ikke åpnet for motorferdsel i utmark.

I Søm landskapsvernområde foregår motorferdsel på veiene, samt i tilknytning til landbruksvirksomheten.

2 Saksbehandling

2.1 Bakgrunn

Initiativet til oppstart av verneprosess ble tatt av Fylkesmannen i Aust-Agder i dialog med kommunene våren 2012. Daværende miljøvernminister Bård Vegar Solhjell ga i januar 2013 klarsignal til at arbeidet kunne startes opp, etter at Arendal, Grimstad og Tvedestrand kommuner stilte seg enstemmig positiv til nasjonalpark. Det var da en forutsetning at de involverte kommunene måtte stille seg bak verneforslaget og det ble lagt vekt på lokal medvirkning. Arbeidet ble planlagt slik at verneforslaget skulle være ferdig behandlet lokalt og bli oversendt til sentral behandling i januar 2016. Miljødirektoratet la til rette med finansiering og rådgivning.

2.2 Saksgang

Verneprosessen er gjennomført i samsvar med forvaltningsloven, rundskriv om saksbehandlingsregler ved områdevern etter naturmangfoldloven, Miljødirektoratets forskriftsmal for nasjonalparker og utredningsinstruksen.

Arbeidet har vært organisert som et prosjekt med styringsgruppe, prosjektgruppe og referansegrupper. Styringsgruppa har bestått av ordførerne i de aktuelle kommunene, fylkesordfører, fylkesmann og regiondirektøren i Fiskeridirektoratet region Sør. Det har vært felles styringsgruppe med Jomfruland nasjonalpark. Derfor har også ordføreren i Kragerø kommune, fylkesordfører i Telemark og fylkesmannen i Telemark vært medlemmer av styringsgruppa. Sekretariatet har vært prosjektlederne hos de to fylkesmennene. Frem mot tilrådingen har det vært avholdt 6 møter i styringsgruppa.

Prosjektgruppa har bestått av representanter på administrativt nivå fra kommunene, Fylkeskommunen Fiskeridirektoratet region Sør og Fylkesmannen. Det har vært representasjon fra alle relevante avdelinger. Sammen med sekretariatet, er det her mye av produksjonen har foregått. Det har vært 11 møter i prosjektgruppa.

Referansegruppene har bidratt med viktige kommentarer og innspill underveis i prosessen, og har bestått av over 90 representanter fra ulike interesser; grunneiere, næringsdrivende, organisasjoner, foreninger og vel.

Store deler av det aktuelle området er godt dokumentert gjennom flere tiår. Fra år 2000 (Raet landskapsvernområde) og 2006 har det meste av de aktuelle landarealene og øyene i Arendal og Grimstad kommuner vært landskapsvernområder. I Tvedestrand, Grimstad og Arendal kommuner har store deler av nasjonalparkområdet vært skjærgårdspark siden slutten av 1970-tallet. Det foreligger nyere forvaltningsplaner for dagens landskapsvernområder og med tilliggende naturreservater. Nasjonalparkområdet omfatter også 2 eksisterende naturreservater og 5 sjøfuglreservater.

Følgende tema er konsekvensutredet; fiskeri, landbruk, reiseliv og annen næring, kulturminner, friluftsliv og fritidsaktiviteter samt naturverdier på land og i sjø. Kunnskapsgrunnlaget for konsekvensutredningstemaene ble kartlagt og sammenstilt i 2013 og 2014 av ulike aktører. Høsten

2014 gjorde Multiconsult en konsekvensutredning av nasjonalparkforslaget. Rapporten ble ferdigstilt våren 2015. Alle grunnlagsrapportene og samlet konsekvensutredning følger verneforslaget som bakgrunnsinformasjon.

Melding om oppstart av verneplanprosessen ble sendt ut til om lag 800 mottakere i juli 2013, med høringsfrist 15. september samme år. Det kom inn i overkant av 100 høringsuttalelser til oppstartsmeldingen.

I etterkant av melding om oppstart ble det avholdt åpne folkemøter i alle de involverte kommunene samt egne informasjonsmøter med ulike brukerinteresser i utredningsområdet. Utredninger og annen informasjon har fortløpende blitt lagt ut på Raets sider på Fylkesmannens hjemmeside. Det har også blitt opprettet egen Facebook-profil for Raet Nasjonalpark som per desember 2015 har i underkant av 1000 følgere.

Verneforslaget ble sendt på høring juni 2015 med høringsfrist 18. september. Det kom inn om lag 100 svar på høringen. Fylkesmannens endelige vurdering av verneplanen i lys av innkomne høringsuttalelser, ble sendt over til Miljødirektoratet april 2016, etter noen justeringer på bakgrunn av innspill fra bystyret i Arendal i forbindelse med behandling av tilrådingen mars 2016.

Raet Nasjonalpark, Søm landskapsvernområde og Hove landskapsvernområde omfatter tidligere Raet landskapsvernområde, Søm-Ruakerkilen naturreservat og Hasseltangen landskapsvernområde. Alle områdene har forvaltningsplaner av nyere dato. Utkast til forvaltningsplan for Raet nasjonalpark fulgte høringen i 2015. Det vil være nasjonalparkstyret som sender forslag til forvaltningsplan på høring.

Miljødirektoratet har hatt tett dialog med Fylkesmannen i verneprosessen både i form av møter, deltakelse på møter i styringsgruppa og annen kommunikasjon, samt befaringer i området.

2.3 Gjeldende arealplaner og andre offentlige reguleringer

2.3.1 Regionale planer

2.3.1.1 Regionplan Agder 2020

Fylkestingene i Aust-Agder og Vest-Agder har vedtatt at planlegging av felles utfordringer i regionen skal skje gjennom en felles regionplan som erstatter de tidligere fylkesplanene. Hovedmålet i regionplanen er å utvikle en sterk og samlet landsdel som er attraktiv både for bosetting og næringsutvikling. Det er formulert fem hovedmål frem mot 2020:

- Mål 1: Klima: Høye mål – lave utslipp.
- Mål 2: Det gode livet: Agder for alle.
- Mål 3: Utdanning: Verdiskaping bygd på kunnskap.
- Mål 4: Kommunikasjon: De viktige veivalgene.
- Mål 5: Kultur: Opplevelser for livet.

Det er spesielt satsingsområdene som er beskrevet under mål 2 og 5 som er relevante for Raet nasjonalpark. Regionens verdifulle utmarksområder, mange bygdesamfunn og tradisjonsrike kystbyer

trekkes frem som viktige forutsetninger for «det gode livet». Naturgitte kvaliteter og beliggenhet representerer et attraktivt alternativ til pressområder andre steder i landet. Økt deltakelse i friluftsliv er viktig for å motvirke sosiale skiller i befolkningen.

Regionen skal profilere sine merkevarer innen kultur og reiseliv på en profesjonell måte, der bygninger, gjenstander, miljøer, folkemusikk og naturarv fremheves for å bidra til regionens identitetsbygging. Barn og unge skal ha et mangfoldig og godt tilbud for undervisning og deltagelse i kultur-, idretts- og friluftsliv. Kulturarven er en viktig del av Agders identitet, der det er viktig å finne en god balanse mellom vern og utvikling av kulturlandskap, tettsteder og byer.

Et av Agders fremste fortrinn er den verdifulle kyststripen, som må utvikles og tas vare på gjennom planprosesser som sikrer lokal og regional forvaltning. Hovedtiltak går ut på å avklare allemannsretten i kystsonen og tilrettelegge for kyststi gjennom hele Agder.

Etter Fylkesmannens vurdering vil Raet nasjonalpark i stor grad bidra til måloppnåelse for mål nr. 2 og 5 i regionplan Agder 2020.

2.3.1.2 Regional plan for vannforvaltning i vannregion Agder 2016 - 2021

Regional plan for vannforvaltning i vannregion Agder 2016 – 2021 med tiltaksprogram og handlingsprogram ble vedtatt i fylkestingene i Aust-Agder, Vest-Agder, Rogaland og Telemark i juni 2015. Den regionale planen skal fastsettes av Klima- og miljødepartementet. Formålet med planen er å gi rammer for fastsetting av miljømål som skal sikre en mest mulig helhetlig beskyttelse og en bærekraftig bruk av vannforekomstene i et langsiktig perspektiv. Det viktigste elementet i den regionale planen er miljømålene. Innsjøer, elver og kystvann skal ha minst god økologisk og kjemisk tilstand. Grunnvann skal ha minst god kjemisk og kvantitativ tilstand. I den regionale planen er følgende hovedutfordringer prioritert:

- Krypsiv
- Forsuring
- Konsekvenser av vannkraftregulering
- Forurensede sedimenter
- Fremmede arter.

Det er spesielt hovedutfordringene rundt forurensede sedimenter og fremmede arter som er aktuell for vannforekomstene i nasjonalparkområdet. I tillegg har vannforvaltningsplanen fokus på sjørret, laks og ål. Fylkesmannens vurdering er at vannforvaltningsplanen vil bidra positivt for verneverdiene i nasjonalparken og tilsvarende at nasjonalparken vil kunne bidra til måloppnåelse i vannforvaltningsplanen.

2.3.2 Kommuneplaner

2.3.2.1 Kommuneplan for Arendal

Kommuneplanens samfunnsdel ble vedtatt i 2011 og gjelder for perioden 2011-2021.

Kommuneplanens arealdel ble vedtatt i 2014 og gjelder for perioden 2013-2023.

Raet landskapsvernområde er i gjeldende arealplan satt av som eget formål med hensynssone; båndlagt etter naturvernloven.

Store deler av arealene som ny nasjonalpark omfatter er i gjeldende kommuneplan avsatt til LNF på land og samlebetegnelsen ”bruk og vern av sjø og vassdrag” på sjøarealene. Mange av de mindre øyene, holmer og skjær inngår i skjærgårdspark og noen er naturvernområder.

Revisjon av kommuneplanen vil skje i 2016/2017. Ny arealfastsettelse vil skje i tråd med hva som blir vedtatt omkring vern av nasjonalparken.

2.3.2.2 Kommuneplan for Grimstad

Kommuneplanens arealdel og samfunnsdel ble vedtatt i 2015 og gjelder for perioden 2015-2027. Nasjonalparken vil ikke være i strid med arealformålene eller bestemmelsene i planen.

Kommunedelplan for grønnstruktur og friluftsliv ble behandlet parallelt med kommuneplanen og er en overordnet plan for arealer med betydning for friluftsliv og naturmiljø i kommunen. Planen vil gi føringer for mer detaljert planarbeid. Kystsonen og skjærgården trekkes frem som et av hovedelementene i grønnstrukturen i Grimstad. I planutkastet trekkes bl.a. følgende områder som ligger i eller grenser til nasjonalparkområdet frem som viktige friluftsområder langs kysten: Hasseltangen, Storesand- Randvigaområdet og Breiviga-Moviga. Planen hjemler videre en sammenhengende kyststi gjennom Grimstad kommune. Deler av kyststien vil ligge innenfor nasjonalparkområdet. I kommunedelplanen er kyststien lagt ut med tilhørende bestemmelse som sikrer at kyststien ikke kommer i konflikt med nasjonalparkens bestemmelser.

2.3.2.3 Kommuneplan for Tvedestrand

Kommuneplanens arealdel ble vedtatt i 2007 og gjelder for perioden 2007-2018. Størstedelen av skjærgården innenfor verneplanområdet er i kommuneplanen avsatt som LNF-områder der friluftsliv er dominerende, og tilstøtende sjøarealer er avsatt som friluftsområder i sjø og vassdrag og øvrige sjøarealer er avsatt som vannareal for allment friluftsliv. Enkelte mindre områder er båndlagt etter lov om naturvern eller kulturminnevern. Kommuneplanens samfunnsdel ble vedtatt i 2011 og gjelder for perioden 2011-2023.

Nasjonalparken vil ikke være i strid med arealformålene eller bestemmelsene i planen.

2.3.3 Reguleringsplaner

Fylkesmannen har vurdert samtlige vedtatte reguleringsplaner som grenser mot høringsforslaget for nasjonalparken og landskapsvernområdene, totalt 26 planer. Der hvor reguleringsplanen hjemler tiltak som vil være i strid med nasjonalparkformål eller –bestemmelser, er grensen foreslått lagt utenfor. Gjennom høringen er det avdekket enkelte feil i Fylkesmannens høringsforslag. Dette er rettet opp i tilrådingen, jf. behandlingen av grenseendringer i høringsuttalelsene.

2.3.3.1 Grimstad

- Fevikkilen øst 19.1.96.
- Brevika – reguleringsplan for hyttetomter 20.06.1981, rev 29.12.1992.
- Storesand – Randvika 15.06.92.
- Reguleringsplan for Hasseltangen 15.03.93.

- Hasseltangen industriområde 18.01.01.
- Vessøen 12.06.78.
- Reguleringsplan for del av Vessøya – Vessøyneset 19.10.88.
- Sagodden 09.03.2009.

2.3.3.2 Arendal

- Flageborg 2.del 1.06.1989.
- Flageborg rev 29.06.88.
- Natvig-Nedenes 26.08.1974.
- Heimarnes 04.03.1970.
- Flødevigen 18.01.96.
- Stølsvigen 28.10.1985.
- Bukkevika 26.04.2001 rev 7.7.14.
- G/S-veg Fv 192 Færvik-Sandum.
- G/S-veg Fv 201 Sandum-Hove.
- Gjervold 14.10.1987.
- Tromøy kirkegård 28.09.2006.
- Brekka, Lia Bjelland. Regulert til spesialområde bevaring 15.01.1985.
- Botne hyttefelt 25.05.2000. /Alveberget Deler av Botnetjenn innenfor (Ferskvann). NP grenser til småbåthavn og badeområde i Alvekilen. (planen lå ikke i kommunens kart)
- Kleivtoppen 15.02.2005.
- Sandvik-Kleivsund 13.02.1995.
- Øyna 19.01.1983. rev 23.07.1992/ Øyna Syd 25.10.2001.

2.3.3.3 Tvedestrand

- Vinodden og del av Klauholmen 20.03.2012.
- Lyngør 2.5.1978.

2.3.4 Eksisterende vern

Innenfor den foreslåtte nasjonalparken ligger følgende 9 eksisterende verneområder; Raet landskapsvernområde, Hasseltangen landskapsvernområde, Store Torungen naturreservat, Tromlingene naturreservat og fuglefredningsområde, Søm-Ruakerkilen naturreservat, Flatskjæra naturreservat, Halvorsholmen naturreservat, Spærholmene naturreservat og Lille Langebåen naturreservat. Foreslåtte Hove og Søm landskapsvernområder er videreføring av deler av henholdsvis Raet landskapsvernområde og Hasseltangen landskapsvernområde.

2.3.5 Andre planer og reguleringer

Sikrede friluftslivsområder i skjærgårdsparken i Aust-Agder forvaltes etter Fylkeskommunens forvaltningsplan for skjærgårdsparken vedtatt i 2012. Tiltakene vil bli behandlet i forvaltningsplan for nasjonalparken.

Innenfor nasjonalparkområdet er det to fredningsområder for hummer. Her er kun fiske med håndredskap tillatt. Området ved Flødevigen i Arendal ble beskyttet i 2006, og har siden vist en betydelig økning i hummerbestanden, så vel som bestanden av torsk. I 2012 ble et om lag 3 ganger så stort område vernet i Tvedestrands ytre skjærgård, i første omgang for en 5-års periode.

3 Viktige endringer i verneprosessen

3.1 Avgrensning

Store deler av landområdene i nasjonalparken er allerede vernet som landskapsvernområder. Som følge av ulikhetene i restriksjonsnivå mellom verneformene, har veier, helårsboliger, intensivt drevne landbruksområder og en kirkegård blitt holdt utenfor nasjonalparken. Dette, samt på bakgrunn av ønsket om best mulig arrondering av nasjonalparkområdet, innebærer forslaget å oppheve vern på enkelte mindre områder, mens for andre områder innebærer forslaget videreføring som landskapsvernområde. Forslaget innebærer derfor opprettelsen av to nye landskapsvernområder; Hove LVO i Arendal kommune og Søm LVO i Grimstad kommune. Endringene var innarbeidet i verneforslaget som ble sendt på høring.

Det ble meldt oppstart på et areal som dekket sjøområdene ut til 1 nautisk mil utenfor grunnlinjene, om lag 185 km². Ved en inkurie ble det benyttet et kartgrunnlag som la til grunn den gamle grunnlinjen. Dette medførte at det ble meldt oppstart på ca. 35 km² for lite sjøareal, relativt mest i øst. I samråd med Miljødirektoratet ble det bestemt at endringen ikke utløste krav om ny oppstart. Justeringen ble gjort i kartgrunnlaget som ble lagt til grunn for høringen.

Fylkesmannen fikk i april 2014 i oppdrag av Miljødirektoratet å videreføre den delen av det foreslåtte marine verneområdet «Transekt Skagerrak» som var lokalisert mellom ytre planområdegrense for Raet nasjonalpark og territorialgrensen. Det ble lagt til grunn at arbeidet skulle samordnes med nasjonalparkplanen. Fylkesmannen orienterte styringsgruppas medlemmer tidlig i 2015, etter det ble klart at «Transekt Skagerrak» skulle innlemmes i nasjonalparkforslaget. Ved avvik mellom grensene mot land, ble foreslåtte grense for Raet nasjonalpark lagt til grunn. Endringen medførte at arealet økte fra ca. 220 km² til 609 km². Ettersom det var meldt oppstart på det marine verneområdet Transekt Skagerrak høsten 2009, utløste ikke endringen krav om ny oppstart for nasjonalparkplanen. Verneforslaget «Transekt Skagerrak» med forslag til restriksjoner ble konsekvensutredet i 2010.

Med innlemmingen av «Transekt Skagerrak» i nasjonalparkplanen fulgte det med forslag om tre referanseområder i sjø hvor ingen fysisk påvirkning på sjøbunnen skulle være tillatt. Forslaget er tatt inn i nasjonalparkplanen som sone C.

Før Fylkesmannen meldte oppstart på Raet Nasjonalpark var det meldt oppstart på områderegeringsplan for Alveberget hyttefelt i Alvekilen i Arendal kommune. Før nasjonalparkplanen ble sendt på høring, forelå planforslaget med ett bryggeanlegg med 2 flytebrygger med inntil 46 båtplasser og et landfast bryggeanlegg med inntil 7 båtplasser og utsettingsrampe, samt et badeområde. I samråd med Arendal kommune ble det gjort grenseendringer i Alvekilen slik at bryggeanleggene blir liggende utenfor nasjonalparkområdet. Totalt ca. 5,2 daa ble utelatt.

Tromøy kirke har behov for å utvide kirkegården. Områdene kommunen ønsket for utvidelsen, ligger dels i dagens Raet LVO og dels utenfor. Områdene innenfor Raet LVO ligger på moreneryggen, men området bærer preg av diverse menneskelige inngrep, bl.a. inneholder de en vei og en bolig. Området som ligger utenfor Raet LVO er mindre preget av inngrep, selv om det går et luftspenn med en stolpe innenfor området. Netto arealendring her er en reduksjon av vernet areal på ca. 8,6 daa.

Ved behandlingen av Fylkesmannens tilrådning i Arendal kommune vedtok kommunen med 20 mot 19 stemmer å be om en grenseendring på yttersiden av Tromøya. Forslaget innebar å ta ut Alvekilen og trekke grensen ut fra land i Tromlingesund.

Alvekilen har etter Fylkesmannens vurdering store naturverdier, med tre terskler, flere ålegrasforekomster og bløtbunnsområder, og en godt beskyttet indre del med få direkte menneskelige påvirkninger. Tilsvarende kiler finnes ikke innenfor det foreslåtte nasjonalparkområdet, og Fylkesmannen vil tilrå at kilen blir en del av nasjonalparken. Arealet ligger også innenfor det foreslåtte marine verneområdet Transekt Skagerrak, som Raet nasjonalpark eventuelt vil erstatte.

I Tromlingesund ønsker et flertall av politikerne i Arendal kommune å trekke grensen ut fra land på Tromøysiden for å kunne legge til rette for utvikling av eiendommene her. Etter Fylkesmannens vurdering vil grenseendringen her først og fremst innebære en fravikelse av et av prinsippene for grensedragningen, samtidig som natur- og landskapsverdiene i området er ikke like fremtredende som for Alvekilen. Fylkesmannen tilrår en justert grense hvor alle holmene i Tromlingesund, unntatt Vaholmen som er bebygd og har anlegg for levendelagring av fisk tett opptil, blir en del av nasjonalparken.

3.2 Forskriftene

Verneforskriften for nasjonalparken bygger på mal for nasjonalparkforskrifter fra Miljødirektoratet. Videre har Fylkesmannen tatt utgangspunkt i forskrift om vern av Færder nasjonalpark og til dels forskrift om vern av Ytre Hvaler nasjonalpark, samt forskrift om vern av Raet landskapsvernområde. Mange av forskriftens punkter utdypes med retningslinjer i forvaltningsplanen, slik at forvaltningen skal bli mest mulig forutsigbar og effektiv.

I deler av nasjonalparken er det foreslått å legge ut soner med spisset formål. I sone A er formålet særlig rettet mot fuglelivet, spesielt med hensyn til sjøfuglene og deres hekkeplasser. I sone B er formålet særlig rettet mot sårbare naturtyper og arter. I sone C er formålet å ta vare på områder med særskilt vitenskapelig betydning som referanseområder i sjø.

Forskriften om vern av Hove landskapsvernområde bygger på forskrift om vern av Raet landskapsvernområde, men tilpasset områdets avgrensning. Tilsvarende gjelder for forskriften om vern av Søm landskapsvernområde, som bygger på forskrift om vern av Hasseltangen landskapsvernområde.

Ved behandlingen av Fylkesmannens tilrådning i Arendal kommune vedtok kommunen med 20 mot 19 stemmer å be om noen forskriftsendringer. Ønsket var å ha søknadsplikt for færre typer tiltak. Fylkesmannen har valgt å endre forskriften på enkelte av punktene. Behandlingen av de enkelte punktene finnes i kapittel 7.7.

4 Oppheving av tidligere vernede områder

Verneforslagene omfatter 9 eksisterende verneområder:

FOR-1980-03-28 nr. 32

Forskrift om fredning for Lille Langebåen naturreservat, Tvedestrand kommune, Aust-Agder.

FOR-1980-03-28 nr. 40	Forskrift om fredning for Flatskjæra naturreservat, Moland kommune, Aust-Agder.
FOR-1980-03-28 nr. 42	Forskrift om fredning for Store Torungen naturreservat, Hisøy kommune, Aust-Agder.
FOR-1980-03-28 nr. 43	Forskrift om fredning for Indre Halvorsholmen naturreservat, Hisøy kommune, Aust-Agder.
FOR-1980-03-28 nr. 51	Forskrift om fredning av Spærholmene naturreservat, Grimstad kommune, Aust-Agder
FOR-2000-12-15 nr. 1462	Forskrift om vern av Raet landskapsvernområde med plante- og fuglelivsfredning, Arendal kommune, Aust-Agder.
FOR-1982-05-07 nr. 809	Forskrift om fredning for Tromlingene naturreservat med tilliggende fuglelivsfredning i Tromøy kommune, Aust-Agder
FOR-2006-09-22 nr. 1094	Forskrift om vern av Hasseltangen landskapsvernområde, Grimstad og Arendal kommuner, Aust-Agder.
FOR-2006-09-22 nr. 1095	Forskrift om fredning av Søm-Ruakerkilen naturreservat, Grimstad kommune, Aust-Agder.

Oppheving av vedtakene vil eventuelt skje gjennom ny kongelig resolusjon.

5 Forvaltning, økonomiske og administrative konsekvenser

Fylkesmannen anbefaler at et eget nasjonalparkstyre skal ha et samlet forvaltningsansvar for Raet nasjonalpark, Hove landskapsvernområde og Søm landskapsvernområde. For å sikre et robust styre med bredest mulig lokal forankring og hindre at forvaltningen over tid preges av enkeltpersoner, mener Fylkesmannen at nasjonalparkstyret bør ha minimum åtte representanter - to representanter fra hver av de tre kommunene og to representanter fra Aust-Agder fylkeskommune. Fylkesmannen er kjent med at Klima- og miljødepartementet har gitt Miljødirektoratet i oppdrag å forberede og gjennomføre forsøk med grunneierrepresentasjon i styret/ -styrene for de kommende nasjonalparkene Jomfruland og Raet. Fylkesmannen anbefaler at styret utvides i forsøksperioden.

Raet nasjonalpark vil bli en av de mest besøkte nasjonalparkene i landet, og særlig sommerstid vil aktiviteten bli stor. Fylkesmannen mener at en god forvaltning forutsetter at det avsettes tilstrekkelig økonomiske ressurser, både til forvaltning, skjøtsel, informasjon og oppsyn. Fylkesmannen mener det vil være behov for to stillinger knyttet til funksjonen som nasjonalparkforvalter og to stillinger knyttet til oppsyn og veiledning/informasjonsformidling.

Fylkesmannen mener også at det er behov for et program for overvåking av naturmiljø og kulturarv i området.

En rekke trusselfaktorer mot verneverdiene kan forebygges ved en aktiv håndheving av regelverket for nasjonalparken. Flere eksterne trusler krever imidlertid tett samarbeid mellom nasjonalparkens

forvaltningsmyndighet og andre myndigheter. I Raet nasjonalpark er et slikt samarbeid svært viktig.

6 Høring av verneforslaget

Verneforslaget ble sendt til grunneierne av 96 eiendommer i Grimstad kommune, 559 eiendommer i Arendal kommune og 114 eiendommer i Tvedestrand kommune. I tillegg ble forslaget sendt til følgende lokale og sentrale høringsinstanser:

Lokale høringsinstanser:

Forum for natur og friluftsliv Agder, NIVA (Sørlandsavdelingen), Norges Jeger- og fiskerforening (Aust-Agder), Norges bondelag (Agderkontoret), Aust-Agder Bonde- og Småbrukarlag, Norsk Zoologisk forening (Sørlandsavdelingen) Norsk Ornitologisk forening (avdeling Aust-Agder), Agder Soppforening, Naturvernforbundet i Aust-Agder, Agder naturmuseum og Botanisk Hage, Kystverket sørøst, Aust-Agder kulturhistoriske senter, Aust-Agder turistforening, Agder Historielag, Statens vegvesen (Region Sør), Agder energi, Brårvikkilen Vel, Botaskogen velforening, Revesand velforening, Sandum og omegn velforening, Fevikverven Båtforening BA, Søm Båtforening, Nedenes Båtforening, Stiftelsen lille Gjessøya, Tvedestrand og Risør Fiskerlag, Tverdalsøy Velforening, Arendal Jeger- og fiskerforening, Grimstad Jeger- og fiskerforening, Tvedestrand Jeger- og fiskerforening.

Sentrale høringsinstanser:

Arbeids- og sosialdepartementet, AVINOR AS, Biologisk institutt, Den Norske Turistforening, Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard, Fakultetet for naturvitenskap og teknologi, Fiskeri- og Havbruksnæringens Landsforening, Danmarks Fiskeriforening danske fiskeres producent organisasjon, Sveriges Fiskares Riksförbund, Forsvarsbygg, Friluftslivets fellesorganisasjon, Friluftsrådene Landsforbund, Fylkesmannen i Vest-Agder, Fylkesmannen i Telemark, Havforskningsinstituttet, Jernbaneverket, Kjemisk Forbund, Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Kommunenes sentralforbund, Luftfartstilsynet, Natur og Ungdom, NHO Reiseliv, Norges Bondelag, Norges Fiskerlag, Norges Jeger- og Fiskerforbund, Norges Fjellstyresamband, Norges Geologiske Undersøkelser, Norges handikapforbund, Norges Luftsportforbund, Norges Miljøvernforbund, Norges Naturvernforbund, Norges Orienteringsforbund, Norges Skogeierforbund, Norges vassdrags- og energidirektorat, Norsk Biologforening, Norsk Bergindustri, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Norsk Botanisk Forening, Norsk Industri, Norsk institutt for naturforskning, Norsk institutt for skog og landskap, Norsk Organisasjon for Terrenngsykling, Norsk Orkideforening, Norsk Ornitologisk Forening, Norsk Sau og Geit, Norskog, Norsk Zoologisk Forening, NSB hovedadministrasjonen, NTNU, Fakultetet for naturvitenskap og teknologi, NTNU, Ringve botaniske have, NTNU, Vitenskapsmuseet, Riksantikvaren, SABIMA, Statens landbruksforvaltning, Statens Kartverk, Statkraft SF, Statnett SF, Stedsnavntjenesten for Østlandet og Agderfylkene v/Språkrådet, Statskog SF, Universitetet for miljø- og biovitenskap, Universitetet i Bergen, Universitetet i Tromsø, Universitetets naturhistoriske museer og botanisk hage, Vegdirektoratet, Villreintrådet i Norge, WWF – Norge og Miljødirektoratet.

Alle grunneiere, lokale og regionale høringsparter fikk tilsendt høringsbrev med lenke til verneforslaget. På forespørsel er trykt verneforslag sendt ut. Sentrale høringsparter fikk verneforslaget tilsendt elektronisk.

Høringen ble kunngjort i tre aviser, Norsk lysingsblad og lagt ut på hjemmesidene til Raet nasjonalpark, Fylkesmannen i Aust-Agder, Aust-Agder fylkeskommune og kommunene, samt på sosiale medier.

7 Merknader til verneforslaget

I forbindelse med lokal og sentral høring mottok Fylkesmannen 100 uttalelser. I forbindelse med behandling av Fylkesmannens tilrådning i kommunene og fylkeskommunen februar – mars 2016 ble det også fremsatt ønsker og anbefalinger fra kommunene som Fylkesmannen forstår som innspill til planprosessen og som skal behandles. I det følgende gjennomgås og behandles alle høringsinnspillene.

7.1 Generelle merknader

Aust-Agder fylkeskommune ønsker at universell utforming beskrives nærmere i verneforslaget, og at tilgjengelighet for alle blir lagt til grunn for samtlige tiltak rettet mot allmennheten i nasjonalparken.

Fylkesmannen deler Aust-Agder fylkeskommunes vurdering om at så langt det er mulig uten å gå på bekostning av verneverdiene, bør flest mulig av prinsippene om universell utforming forsøkes oppnådd. I lys av at store arealer i nasjonalparken er sjø, vil dette være særlig viktig i formidlingsarbeidet og besøksstrategien. Dette må derfor behandles i forvaltningsplanen. Sjøarealene gir også store muligheter for opplevelse av nasjonalparken fra sjøsiden. Fellesbrygger med vekt på universell tilgang kan etableres i randsonen, og på steder i nasjonalparken hvor forholdene ligger til rette for det.

Kystnaturen i nasjonalparken er i de mest brukte friluftslivsområdene tilrettelagt med stier med enten fast dekke, flis og/eller sadde, eller uten opparbeidelse. Fylkesmannen legger til grunn at omfattende fysiske tiltak for å tilrettelegge for universell utforming må legges i randsonen av nasjonalparken, kanskje særlig ved de viktigste innfallsporene. Utstyr og løsninger for formidling av informasjon og kunnskap gir mange muligheter for å nå et bredt publikum, også for de som ikke kan besøke områdene. På denne måten kan opplevelse av nasjonalparken gjøres tilgjengelig for flere. En avveining mellom tilrettelegging for alle og hensynene til verneverdiene må ligge til grunn i forvaltningsplanen.

Aust-Agder fylkeskommune mener nasjonalparksenteret i tilknytning til Raet bør legges i Aust-Agder. Arendal kommune mener nasjonalparksenteret bør ligge på Tromøya i Arendal kommune.

Fylkesmannen tar innspillene til orientering.

Aust-Agder fylkeskommune forutsetter at det blir en god balanse mellom utvikling av eksisterende næringsvirksomhet og Raet nasjonalpark basert på verneverdiene.

Fylkesmannen har under hele prosessen arbeidet for å få til en god balanse mellom vern og bruk i området og mener verneforskriften gir rom for dette. Det vil bli viktig å presisere dette nærmere i forvaltningsplanen.

Fire privatpersoner er generelt negative til opprettelsen av nasjonalpark. Det vises bl.a. til at området har tilstrekkelig beskyttelse i dag gjennom plan- og bygningsloven, at nasjonalpark vil innebære unødvendig sterke restriksjoner på grunneiernes rett til å utvikle eiendommene sine og blir kostbart og byråkratisk.

Fylkesmannen legger til grunn oppdraget fra Miljøverndepartementet og prinsippene for grensedragningen. En nasjonalpark kan bare opprettes i områder hvor tyngre naturinngrep er fraværende, hvilket fremgår av verneformålet § 2. Etter Fylkesmannens vurdering har områdene klart verdi som nasjonalpark. Samtidig stiller de berørte kommunene seg enstemmig bak verneforslaget. Vår vurdering er at verneforslaget svarer på oppdraget fra departementet. Samtidig vil det alltid være kritiske røster, hvilket er sunt for slike prosesser, og som også bidrar til å heve kvaliteten på verneforslaget.

Tvedestrand kommune, Grimstad kommune, Naturvernforbundet Arendal, Havforskningsinstituttet, Norges jeger- og fiskerforbund, Aust-Agder turistforening, Friluftsrådet Sør, FNF Agder, Norges Fiskarlag, Naturvernforbundet i Vest-Agder, SABIMA, Alve Vel, Risøy folkehøyskole og 8 grunneiere uttaler at de er positive til nasjonalparkplanen. Aust-Agder fylkeskommune og Arendal kommune er positive på angitte vilkår.

Industri og Energi, Statens vegvesen og NVE har i høringsuttalelser bekreftet at de ikke har vesentlige merknader til forslaget.

7.2 Navn på nasjonalparken

Språkrådet har merknad til navnet «Raet nasjonalpark». Denne merknaden ble også fremsatt til meldingen om oppstart av verneplanarbeidet. Språkrådet mener at Raet ikke er egenartet nok, da raet, som er bakgrunnen for navnet, strekker seg over store deler av Sør-Norge.

Fylkesmannen viser til at en stor del av landarealene som er inkludert i nasjonalparken er vernet som Raet LVO. Dette var Fylkesmannens utgangspunkt for verneplanen. Raet LVO har gjort at Raet er blitt et innarbeidet navn lokalt, kanskje særlig i Arendal. Israndsavsetningen, moreneryggen, er sentral for verneverdiene i alle de tre kommunene; f.eks. gjennom det rike fisket over den såkalte «båen» i Tvedestrand, rullesteinsstrendene på Tromøya, Merdø, Havsøya og Jerken i Arendal og videre inn i Grimstad på Hasseltangen og landbruksområdene i Søm landskapsvernområde. Fra øst mot vest går moreneryggen undersjøisk i Tvedestrand og går i land på grensa mellom Arendal og Grimstad. Dette gjør at variasjonen i naturtyper innenfor området i stor grad kan knyttes til israndsavsetningene, og som dermed gjør «Raet» beskrivende for sentrale deler av verneverdiene i nasjonalparkområdet.

Forsvarsbygg, SABIMA, Kystleirskolen Risøya, Risøy folkehøyskole og 1 privatperson har foreslått andre navn til nasjonalparken. Dette er Vestre Skagerrak nasjonalpark, Skagerrak nasjonalpark, Sørlandskysten nasjonalpark og Båen nasjonalpark.

Fylkesmannen mener disse navnene er mindre egenartede enn «Raet», og navn med «Skagerrak» i seg, kan like gjerne ligge på Svensk eller Dansk side av Skagerrakkysten. Sørlandskysten er

tilsvarende som Raet navn på et større område, men dette navnet brukes til å betegne hele kyststrekningen Telemark til og med Vest-Agder, og er et mye større område enn det som ligger innenfor den foreslåtte nasjonalparken. Båen er navnet man i Tvedestrand bruker på den undersjøiske moreneryggen. Dette navnet vil være fremmed i Arendal og Grimstad.

Fylkesmannen mener navnet «Raet» er en beskrivende fellesnevner for området, verneverdiene og de tre kommunene, og vil tilrå dette navnet.

Det er ikke fremmet merknader til navnene Hove landskapsvernområde eller Søm landskapsvernområde.

7.3 Saksgang og prosess

Arendal kommune peker på at store deler av høringen av nasjonalparkforslaget er lagt til sommeren, og at dette i realiteten forkorter høringsperioden som følge av ferieavviklingen i kommunen.

Fylkesmannen viser til at høringsperioden 23. juni til 18. september ble valgt av hensyn til fremdriften. Som følge av sommerferien var høringsperioden 13 uker, dvs. betydelig over lovkravet på minimum 8 uker, jf. nml § 43, 2. ledd.

Det var ikke mulig for Fylkesmannen å legge frem saken på høring tidligere. I og med at kommune- og fylkestingsvalget sto 14. september, og nye kommunestyre først blir konstituert over en måned senere, ville sittende kommunestyre måtte behandle høringsforslaget. For at nytt kommunestyre skulle kunne behandle saken, ville høringen måtte strekkes til november, noe som ville innebære en vesentlig forsinkelse av prosjektet. I forhold til øvrige høringsinstansers mulighet for å fremme merknader, er det Fylkesmannens vurdering at mange av grunneierne som blir berørt av forslaget nettopp er fritidsboligeiere som bruker området sommerstid, og som da er i området og kanskje har ledig tid til å forfatte innspill til høringen. Fylkesmannen hadde gjennom sommeren flere henvendelser vedrørende verneforslaget fra eiere av fritidsboliger. Fylkesmannen mottok 8 høringsuttalelser datert i juli og 14 uttalelser datert i august. Det ble gitt utsatt frist til samtlige som ba om dette, og det kom inn 12 høringsuttalelser etter fristen. Alle høringsuttalelsene er blitt realitetsbehandlet.

Direktoratet for mineralforvaltning viser til at konsekvensutredningen ikke i tilstrekkelig grad har utredet georessursene i området. Samtidig vises det til at det er en del forekomster i området som er lite undersøkt, men det antas at potensialet/verdien av forekomstene er begrenset. Fylkesmannen har tatt merknaden til orientering.

Norges Fiskarlag uttrykker tilfredshet med prosessen så langt, men ønsker seg en plass i prosjektgruppa og viser til at lokal fisker er representert i prosjektgruppa for Jomfruland nasjonalpark. Fiskarlaget fremmer også merknader til konsekvensutredningen og omtalen av konsekvenser av trålfiske på bløtbunnsområder og ålegrasenger, samt at fritidsfisket blir underestimert.

I prosjektgruppa for Raet nasjonalpark har Fylkesmannen valgt kun å ha representanter fra forvaltningen. Dette har vi valgt av hensyn til fremdriften og for å kunne drøfte saker unntatt offentlighet. De ulike interessene er representert gjennom referansegruppene, som har spilt inn til prosjektgruppa. I tillegg har Fylkesmannen hatt egne møter med sektorinteressene, bl.a. med

Fiskerlaget Sør, Dypvåg fiskerlag (Tvedestrand), Arendal fiskerlag og Grimstad fiskerlag. Fiskeridirektoratet region Sør har møtt i prosjektgruppa. Direktoratet har også hatt ett fast medlem i styringsgruppa for Raet og Jomfruland nasjonalpark. Fylkesmannens vurdering er at fiskeriinteressene er godt ivaretatt gjennom hele prosessen.

Fylkesmannen deler Norges Fiskerlags vurderinger av konsekvensutredningen som vist til over.

7.4 Valg av verneform

En sammenslutning av grunneiere på Bjelland – Botstangen og Alvekilen på Tromøya mener videreføring av landskapsvernet er mer gunstig for verneinteressene, bl.a. sommerfuglforekomstene i området, enn nasjonalpark. Dette som følge av flere besøkende og økt slitasje. En annen grunneier viser til at 88 % av landarealet innenfor nasjonalparken er i privat eie, og at området ut fra det ikke kan gis status som nasjonalpark uten grunneiere representert i styret.

Fylkesmannen mener en god besøksstrategi i forvaltningsplanen vil kunne oppveie ulempene økt ferdsel og aktivitet i området medfører. Sommerfuglforekomstene i området er godt kjent, og Fylkesmannen mener at økt kunnskap og større bevissthet blant publikum om f.eks. sommerfuglfaunaen på Tromøya, vil kunne virke positivt for dennes utvikling. Til uttalelsen om arealer i privat eie, viser Fylkesmannen til oppdraget fra daværende Miljøverndepartementet og kommunenes ønske om opprettelse av nasjonalpark i områdene. Styret vil bestå av lokale folkevalgte representanter.

7.5 Merknader til avgrensning

7.5.1 Prinsipper for grensedragningen

Fylkesmannen har tatt utgangspunkt i følgende prinsipper i forslaget til grenser:

- Eksisterende verneområder skal bestå så langt det er mulig – ikke nedgradering.
 - Elementer som er tillatt i LVO, men som ikke kan være i nasjonalpark er videreført i to nye landskapsvernområder eller foreslått nedgradert.
- Følge kystkonturen – grense til land går ved midlere høyvann.
- Naturtypelokaliteter med verdi A eller B og som grenser til sjø tas med. Hvor stor del av lokaliteten som er tatt med, er basert på en konkret vurdering med utgangspunkt i eiendomsgrenser, kvalitet, inngrep og en fornuftig arrondering av grensa.
- Statlig sikrede friluftslivsområder tas med.
- Godkjent arealbruk etter plan- og bygningsloven, samt reguleringsplaner som er meldt oppstart på før Fylkesmannen meldte oppstart på nasjonalparkarbeidet, er tatt hensyn til.
- Innspill fra kommunene om verneområdets utstrekning.
- Oppdrag fra Klima- og miljødepartementet om å innlemme kandidatområdet «Transekt Skagerrak» fra nasjonal marin verneplan i planforslaget.

Fremsatte merknader til prinsippene fremgår under merknadene til avgrensningen i kap. 7.5.2 – 7.5.5.

7.5.2 Grimstad

Grunneier av gnr/bnr. 57/3 i Grimstad kommune opplyser gjennom advokat at det foreligger privatrettslige rettigheter knyttet til bruken av et område kalt «Storjoda». I høringsforslaget inngikk området i sone B på Gokast. Advokaten opplyser at rettighetene knytter seg til bålbrekking, telting og friluftaktivitet, og således delvis vil være i konflikt med bestemmelsene for sone B.

Fylkesmannen har vurdert verdien av den aktuelle delen av den foreslåtte sone B, og har kommet til at denne delen er av mindre verdi enn resten av sonen på Gokast. Området er greit arrondert med et gammelt steingjerde som skiller denne delen fra det øvrige området. Fylkesmannen tilrår derfor at grensen for sone B Gokast justeres slik at innspillet imøtekommes.

Grunneier på gnr/bnr. 59/169 ønsker at en del av våtmarksområdet på Nedenessaulene som ligger på del av eiendommen innlemmes i nasjonalparken. Grunneier opplyser at områdets kvalitet tilsier at det har verdi for nasjonalparken.

Fylkesmannen viser til prinsippene for grensedragningen hvor hovedregelen har vært kystkonturen, men at grensen trekkes inn på land i områder med A- og B-verdi naturtyper. Av hensyn til arrondering av grensa, er eiendomsgrenser også vurdert. Det aktuelle området ligger innenfor A-verdi naturtype strandeng og strandsump. Imidlertid er store deler av eiendommen opparbeidet med brygge og diverse bygninger. Innsippet omfatter dermed et område på bare om lag 140 m² på denne eiendommen. Størsteparten av de gjenværende delene av naturtypen som ligger utenfor foreslått nasjonalparkgrense, er påvirket av diverse inngrep, bl.a. pumpeanlegget som beskrives nærmere i kapittel 7.5.2. Foreslåtte grenseendring vil bety endret grense mot annen eiendom, noe som må varsles grunneier. Etter en helthetsvurdering er det Fylkesmannens tilrådning at grensen foreslått av Fylkesmannen bør bestå.

Grunneier av gnr/bnr. 50/55 opplyser at han gjennom reguleringsplan for Fevikkilan øst har tillatelse til oppføring av inntil 10 båt plasser i Moviga i Grimstad kommune.

Fylkesmannen viser til at grensa for nasjonalparken følger langs land ved område L4 i reguleringsplanen, som hjemmelen for de 10 båt plassene knyttes til. Fylkesmannen har oversett dette i høringsforslaget og i tråd med prinsippene for grensedragningen, skal grensen flyttes ut fra land i områder hvor reguleringsplaner hjemler bruk som er i strid med nasjonalparkbestemmelsene. Reguleringsplanen angir ikke plasseringen av båt plassene eller om plassene skal samles i fellesanlegg eller legges langs land. Arealet i sjø er angitt med formål «Friluftsområde sjø» og bestemmelsen til området angir at «Det kan tillates mindre brygger og anlegg som har naturlig tilknytning til bruken av området som friluftsområde; jfr. Bestemmelsene i Havne- og farvannsloven.» Fylkesmannen tilrår å flytte grensen ut fra land slik at det blir rom for å etablere brygger langs land ved område L4 i tråd med gjeldende reguleringsplan.

Fylkesmannen har gjennom en grundig gjennomgang av den foreslåtte grensen funnet en feil i grensedragningen ved Kvennebekken i Grimstad kommune. I foreslått grensedragning fravikes prinsippet om å følge eksisterende verneområde. I høringsforslaget er deler av tre veier, samt deler av to boligtomter, inkl. deler av bygningsmassen, innenfor nasjonalparkområdet. Dette er arealer som ikke kan være i en nasjonalpark, og Fylkesmannen justerer grensen slik at denne følger sørsiden av veien ved Kvennebekken og videre langs eksisterende grense for Hasseltangen landskapsvernområde.

7.5.3 Arendal

I høringsuttalelsen som ble erstattet av en revidert uttalelse fra Fiskeridirektoratet gjorde Fiskeridirektoratet region Sør Fylkesmannen oppmerksom på at Havforskningsinstituttets stasjon på Flødevigen har akvakulturtillatelse.

Fylkesmannen har valgt å realitetsbehandle denne delen av innspillet fra Fiskeridirektoratet region Sør. Fylkesmannen tilrår at et areal i sjøen utenfor forskningsstasjonen, som dels er regulert som spesialområde i reguleringsplanen for Flødevigen, holdes utenfor nasjonalparken. Dette vil sikre at forskningsstasjonen også i fremtiden kan benytte akvakulturtillatelsen i forskningsøyemed. Nytt grenseforslag er utarbeidet i samråd med forskningsstasjonen. Området inngår i bevaringsområdet for hummer som ble etablert i 2006. De indre deler av Flødevigen med bekkeutløp, er beholdt innenfor nasjonalparken.

Arendal kommune og Arendal havn ba i høringen om justering av grensen på Merdø for å kunne utvide området for den offentlige brygga på Gravene. Det ble også presisert at grensen for eksisterende Raet landskapsvernområde for øvrig på Merdø bør følges.

Grenseendringen er svært beskjeden, og Fylkesmannen mener dagens anlegg er såpass stort at dette bør ligge utenfor nasjonalparkens grense (akseptabelt i dagens landskapsvernområde) og tilrår at dette legges utenfor. Fylkesmannen erkjenner at det her har vært noe dårlig presisjon i kartframstillingen, og at grensa for Raet LVO for øvrig på Merdø skal følges.

En grunneier på Bjelland opplyste under høringen at et område som var foreslått innenfor nasjonalparken til tider benyttes til intensiv landbruksproduksjon. Jordet er benevnt «Langemyr» i kartgrunnlaget, mens grunneier omtaler det som «Hampemyra». Jordet grenser til en del av Botneskogen som ble hogget i 2013.

Fylkesmannen var ikke kjent med at området ble brukt til intensiv landbruksproduksjon, og området faller således utenfor definisjonen av nasjonalpark. Fylkesmannen tilrår derfor at området tas ut av nasjonalparken.

Arendal kommune og referansegruppe Landbruk viser til at på gnr/bnr. 59/219 i Grimstad kommune ved Flageborg/Nedenessaulene ligger et pumpehus inkl. deler av adkomstvei innenfor grensen for nasjonalparken. Pumpen skal sikre drenering av landbruksområdene i indre deler av Nedenessaulene, og ved hjelp av grøfter/diker, kanaliseres vannet til pumpen. Pumpehuset har adkomst via skogsbilvei og ble etablert på 1950-tallet og restaurert 1985. Det er også etablert en småbåthavn i nordre deler av våtmarksområdet med adkomst til sjøen via opparbeidet kanal som pumpeanlegget drenerer til. Denne kanalen har blitt mudret for å sikre tilstrekkelig seilingsdyp, noe som antas nødvendig også i fremtiden. Kommunen anfører at de prioriterer landbruksinteressene, til tross for områdets store naturverdier.

Etter Fylkesmannens vurdering er våtmarksområdene hvor pumpehuset er plassert av stor verdi for nasjonalparken, da dette er et av Aust-Agders viktigste våtmarkslokaliteter med et stort og variert fugleliv og øvrig biologisk mangfold. Området har tidligere vært foreslått vernet som våtmarksreservat. Utpumpingen bidrar imidlertid til å svekke deler av arealet som våtmarksområde. Fylkesmannen viser til at pumpehuset og demningen det står på representerer tekniske inngrep og ligger like innenfor grensa. Anlegget har ligget der i mange år, og ved flomvannsføring i Nidelva eller i perioder med mye nedbør, klarer ikke anlegget å holde vannet unna. Fylkesmannens vurdering er at

anlegget påvirker våtmarksområdet negativt, men at samfunnsinteressene for øvrig tilsier at anlegget ikke vil bli fjernet. Fylkesmannen tilrår at grensen trekkes rundt pumpehuset og demningen, slik at inngrepene holdes utenfor nasjonalparkområdet. Dette har små konsekvenser for grensas arrondering og kan gjøres uten tap av verdifulle arealer for nasjonalparken.

Arendal kommune har i oppfølging av Fylkesmannens foreslåtte løsning i tilrådningen av 29.1.16 bedt om at også kanalen og demningen holdes utenfor nasjonalparken. Dette er fordi anleggene er kunstige og må vedlikeholdes fra tid til annen.

Fylkesmannen viser til at arealene som foreslås tatt ut er preget av menneskelige inngrep, og at områdene kan tas ut uten at dette påvirker verneverdiene i nasjonalparken i nevneverdig grad. Arealet utgjør ca. 3,2 daa. Fylkesmannen tilrår denne endringen.

To grunneiere; gnr/bnr.428/213 og 428/49 ber om at den bebygde delen av eiendommene holdes utenfor nasjonalparken. Gnr/bnr.428/213 er regulert til fritidsbolig, mens 428/49 i følge matrikkelen er en bolig som ligger i et område regulert til landbruk i reguleringsplanen for Flageborg del 2.

Fylkesmannen viser til at for gnr/bnr. 428/49 er denne matrikkelført som bolig, og kan således ikke ligge i nasjonalparken. Utenfor den opparbeidede sonen rundt boligen er området registrert i Naturbase som et svært viktig våtmarksområde. Eiendommen er regulert til jord/skogbruk og omfatter både dyrkbar mark og skog/utmark.

Vedrørende fritidsboligen på gnr/bnr.428/213 viser Fylkesmannen til prinsippene for grensedragningen, hvor hensynene som gjør seg gjeldende her er naturtype med verdi A og forholdet til formålsgrensen i reguleringsplanen. Reguleringsplanenes bestemmelse lyder: «§ 5 Fritidsbebyggelse. Områdenes avgrensning viser det areal som utfra bygningenes beliggenhet, topografi, mv. regnes bruksmessig å tilhøre hyttebebyggelsen. Avgrensningen følger ikke tomtegrensene. Eksisterende bebyggelse (hytter m/tilh. anneks/uthus) er vist på planen. Det er ikke tillatt å oppføre nye hytter eller uthusbygninger i området. Bebyggelse regulert til hytter kan bare bebos over kortere tidsrom og skal ikke tjene som fast bosted. Det er ikke tillatt å oppføre andre konstruksjoner eller anlegg, eller oppsette innhegning/gjerde uten bygningsrådets samtykke.» Området har etter Fylkesmannens vurdering viktige kvaliteter for nasjonalparken, selv om fritidsboligens innmark isolert sett har liten verdi. Imidlertid er det ikke ønskelig med ytterligere tiltak på eiendommene av hensyn til landskapsvirkning og mulig negativ påvirkning på den verdifulle naturtypen. Som vist til over, åpner reguleringsplanen i svært begrenset grad for ytterligere utvikling av fritidsboligeiendommen.

Fylkesmannen tilrår at grensen for nasjonalparken trekkes rundt boligen med tilhørende bebyggelse og opparbeidede arealer, samt adkomstveien, slik at disse ligger utenfor nasjonalparken. Fylkesmannen tilrår høringsforslaget for fritidsboligen.

Referansegruppe landbruk ber om at nasjonalparkgrensa går i veien ved Botne.

Fylkesmannen viser til prinsippene for grensedragningen, og at en grenseendring slik Referansegruppe landbruk ber om, ville innebære nedgradering av arealene rundt Botnetjenn. Det er ikke inngrep i området som tilsier at arealet ikke kan være i en nasjonalpark. Fylkesmannen tilrår høringsforslaget.

Flere grunneiere, Alve Vel, SABIMA og Naturvernforbundet i Arendal ber om at grensen i Alvekilen følger kystkonturen og ikke slik at det kan åpnes opp for nye private bryggeanlegg.

Fylkesmannen viser til at dette vil medføre at de kommende bryggeanleggene hjemlet i reguleringsplanen for Alveberget vil være i strid med nasjonalparkforskriften. Det vises til vurderingen gitt under kap. 3.1. For øvrig følger grensen kystkonturen i Alvekilen, minus eksisterende anlegg og anlegg hjemlet i vedtatt reguleringsplan, og går på land på det statlig sikrede friluftslivsområdet Pernes og stranda på Tømmerstø (regulert til grønt formål i reguleringsplan).

Tre grunneiere på Tromøya viser til egne reguleringsplaner for fritidsboliger. Dette gjelder Motteberget (vedtatt plan), Krøglevik (meldt oppstart januar 2015) og Sandå (meldt oppstart 18.12.2014). Alle ønsker grenseendring for å kunne etablere nye brygger. Arendal kommune har i sin høringsuttalelse bedt om at alle påbegynte planer skal hensyntas i nasjonalparkforslaget.

Arendal kommune, flere grunneiere og privatpersoner ønsker at nasjonalparkgrensen legges til midtlinjen mellom Tromøy og Tromlingene; enten «i størst mulig grad følge grensa for Raet LVO», alternativt at den legges minimum 30 meter ut fra Tromøy for å sikre en buffer til nasjonalparken slik at det kan etableres brygger og kaier. Dette ble gjentatt av Arendal kommune ved behandlingen av Fylkesmannens tilrådning i bystyret 3.3.16, med ordlyden «(...) ønsker justering av grensene på følgende steder: Grensen trekkes ut til å gå midt i Tromlingesund fra Krossen til Alvekilen, og krysse Alvekilen mot Botne» (også vist med kart). Fylkesutvalget vedtok 8.3.16 å slutte seg til Arendal kommunes ønske om grenseendring.

I Fylkesmannens tilrådning slik det ble lagt frem for kommunene 29.1.16 var det gjort mindre grenseendringer for å kunne ivareta de påbegynte reguleringsplanene på henholdsvis Sandå og Krøglevik. For Motteberget var det ikke oversendt konkrete planer til kommunen, og i samråd med kommunens politiske ledelse valgte Fylkesmannen å tilrå disse endringene, på tross av at dette ville innebære en fravikelse av prinsippene for grensedragningen. Hensikten var å styrke planens lokale forankring. Da tilråningen ble behandlet i Arendal kommune, først i kommuneplanutvalget 2.3.16 og i bystyret 3.3.16, ble det vedtatt med 20 mot 19 stemmer ønsket om grenseendring for Tromlingesund og Alvekilen. Begrunnelsen var at området var spesielt ut fra at beliggenheten skjermet bak Tromlingene gjør det til det eneste området på yttersiden av Tromøya hvor det er mulig å etablere bryggeanlegg.

Fylkesmannen har tatt utgangspunkt i forutsetningene om ikke å nedgradere eksisterende vern og å innlemme forslaget til «Transekt Skagerrak marine verneområde» i nasjonalparkplanen. Som en lokalt initiert verneplan, velger Fylkesmannen å tillegge den lokale forankringen av planforslaget stor vekt. Samtidig må hensynet til den lokale forankringen veies mot kvaliteten på verneområdet planen vil gi, og alternativet som eksisterende verneområder, inkludert den statlig initierte marine verneplanen med Transekt Skagerrak for dette området.

For området Tromlingesund vil en grenseendring som foreslått av Arendal kommune medføre at en regionalt viktig og tre lokalt viktige ålegrasenger blir liggende utenfor nasjonalparkområdet. Ålegrasenger er imidlertid en naturtype som er godt representert ellers i nasjonalparken. Kyststrekningen utgjøres av landskapstyper som også er godt representert ellers i nasjonalparken. Forslaget til grenseendring innebærer at Haringsholmen og den mindre holmen «Sankt Helena» også kommer utenfor nasjonalparken. Fylkesmannen mener disse holmene bør inngå i nasjonalparken, da

disse utgjør en del av helheten Tromlingene og gruntvannsområdene på innsiden av Tromlingene. En slik justering er ikke i konflikt med begrunnelsen for Arendal kommunes ønske, da det ikke vil være begrensende for mulighetene til å etablere bryggeanlegg langs land.

I sum er det Fylkesmannens vurdering at en justert utgave av Arendal kommunes ønske om grense i Tromlingesund er akseptabel, og at hensynet til lokal forankring for så vidt gjelder Tromlingesund veier tyngre enn verneverdiene arealene som tas ut representerer i nasjonalparken.

Alvekilen var i Fylkesmannens tilrådning av 29.1.16 innlemmet i nasjonalparkområdet også med noen arealer på land innerst i kilen (edelløvs-skogsforekomst – nasjonal verdi), et statlig sikret friluftslivsområde (Pernes) og stranda på Tømmerstø (regulert til grønt formål). Grensedragningen var i tråd med prinsippene for Fylkesmannens foreslåtte grensedragning.

I etterkant av vedtaket i Arendals bystyre 3.3.16 ba Arendals ordfører om et møte med Fylkesmannen og Miljødirektoratet for å avklare i hvilken grad ønskene og anbefalingene kunne imøtekommes. Fylkesmannen viste til kilens unike karakterer, jf. beskrivelsen i kap. 3.1, og at å ta ut denne fra nasjonalparkområdet ville medføre en svekkelse både av nasjonalparkens representativitet for Skagerrakkysten (trange kiler med innløp mot åpent hav) og innhold av særegne elementer (ingen kiler med tilsvarende kvalitet innenfor nasjonalparkområdet).

Miljødirektoratet viste til marin verneplan hvor kandidatområdet «Transekt Skagerrak» er innlemmet i verneprosessen med Raet nasjonalpark. Alvekilen er et sentralt element i «Transekt Skagerrak» og direktoratet anbefalte at sjøområdene i Alveklia ble tatt med.

For landområdene innerst i Alvekilen uttalte samtlige grunneiere at arealene ikke skulle innlemmes i nasjonalparken. Flere interesseorganisasjoner uttalte imidlertid at områdene var verdifulle å ha innenfor nasjonalparken. Fylkesmannen valgte å beholde områdene innenfor nasjonalparken i sin tilrådning av 29.1.16, grunnet de store naturverdiene innerst i kilen. Disse områdene ble nevnt spesielt i den politiske behandlingen i Arendal kommune.

Lokaliteten er en av regionens flotteste edelløvs-skoger, jf. beskrivelse i Naturbase faktaark, med klare nasjonale verdier. Lokaliteten har imidlertid begrenset utstrekning, og er ikke avgjørende for den samlede verdien til nasjonalparkforslaget. Nasjonalparken omfatter fremdeles flere rike edelløvs-skoglokaliteter, bl.a. på Gokast, Ruaker, Færvikkilen og Ramsøya.. Fylkesmannen har på denne bakgrunn valgt å vektlegge Arendal kommunes klare ønske om å utelate lokaliteten fra nasjonalparken, og tilrår at grensa føres langs land innerst i Alvekilen.

Grunneiere av gnr/bnr. 219/20, 219/24, 219/142 og 216/27 Skogsteiger (216/27 også landbruk) innerst i Alvekilen ønsker at disse tas ut. Bakgrunnen er ønske om å kunne drive skog/landbruk/videre utvikling av eiendommene.

Fylkesmannen viser til at innspillet er tatt til følge gjennom grenseendringen i Alvekilen, jf. avsnittene over.

Grunneier av gnr/bnr. 219/33 – 140 i Alvekilen ber om at hele arealet for småbåthavna i Gruvebukta holdes utenfor nasjonalparken. Grunneieren opplyser også at båthavn som er regulert inn i reguleringsplan for Kleivtoppen ikke er holdt utenfor nasjonalparkgrensa. Grunneieren viser videre til en veirett over friluftsområdet Pernes på gnr/bnr. 219/121 som ble gitt av kommunen da området ble sikret for friluftsliv. Denne er det ønskelig at kan benyttes på et tidspunkt. Videre viser grunneieren til

at Alve grunneierlag ønsker å gjenreise en brygge på gnr/bnr. 219/66 som i dag fremstår som enkle båtfester i noen steiner, for å kunne benytte denne som brygge for transport av beitedyr til Tromlingene. Grunneieren opplyser også om at eiendommen som er vist i kartet med gnr/bnr. 219/33 er en fritidseiendom som er skilt ut fra det statlig sikrede området Pernes, og som i seg selv ikke representerer noen verdi for nasjonalparken.

Fylkesmannen viser til at innspillene vedrørende småbåthavn/bryggene i Alvekilen er i tråd med gjeldende reguleringsplaner og tilrår å justere grensene i tråd med innspillet. Fylkesmannen ønsker å legge til rette for gjenreising av brygga på gnr/bnr. 219/66, da Alve grunneierlag kan bli en viktig partner i det fremtidige forvaltningsarbeidet i nasjonalparken med hensyn til beiting på Tromlingene, og vil derfor tilrå grenseendringen. Vedrørende veiretten har grunneier tegnet den inn over det statlig sikrede friluftslivsområdet Alve, gnr/bnr. 219/121 sikret i 1979 og opplyst at denne ble gitt av kommunen i forbindelse med sikringen. Fylkesmannen har fått dette bekreftet i grunnboken. Det går i dag en sti som er adkomsten til friluftsområdet fra vest på den aktuelle strekningen. Fylkesmannen legger til grunn prinsippet for grensedragningen om at statlig sikrede friluftslivsområder i området inkluderes i nasjonalparken og tilrår dette. Eiendommen vist med gnr/bnr. 219/33 skal i henhold til prinsippene for grensedragningen ligge utenfor nasjonalparken, og Fylkesmannen tilrår å endre grensen slik grunneieren ber om.

Grunneier av gnr/bnr 219/6 og 219/130 i Alvekilen ønsker en mindre grensejustering til skrent/sti i terrenget. Dette for å muliggjøre en adkomst til mulig ny bolig i området.

Fylkesmannen viser til at innspillet er tatt til følge gjennom grenseendringen i Alvekilen.

Fylkesmannen har fått opplyst fra en grunneier på Botne at det på gnr/bnr. 218/79 ytterst i Alvekilen ligger en steinbrygge som ikke er lagt utenfor nasjonalparkgrensa slik som øvrige brygger i planforslaget. Grunneieren viser også til en tillatelse til utvidelse av eksisterende brygge på gnr/bnr. 218/7 fra 1992 som ikke er blitt realisert.

For steinbrygga viser Fylkesmannen til prinsippene for grensedragningen, og ser at dette er blitt feil. Fylkesmannen tilrår å legge nasjonalparkgrensa rundt brygga og endrer grensen her. Arendal kommune opplyser at tillatelsen til oppføring av brygge på gnr/bnr. 218/7 er foreldet. Fylkesmannen velger å tilrå høringsforslaget her.

Grunneier av gnr/bnr. 218/81 ved Botnetjenn ønsker ikke at eiendommen skal inkluderes i nasjonalparken, da den ikke lenger kan utnyttes til flere hytter.

Fylkesmannen viser til at eiendommen i dag er vernet gjennom Raet LVO og tilrår å følge høringsforslaget som baseres på den prinsipielle tilnærmingen for eiendommer underlagt vern i dag.

En grunneier på Botne viser til at gnr/bnr. 218/6 er et fulldyrket jorde.

Fylkesmannen var ikke kjent med at området ble brukt til intensiv landbruksproduksjon, og området faller således utenfor definisjonen av nasjonalpark. Fylkesmannen tilrår derfor at området tas ut av nasjonalparken.

Grunneier av gnr/bnr. 206/1 med edelløvsskog i indre del av Færvikkilen ber om at området som er foreslått som sone B i høringsforslaget legges utenfor nasjonalparkgrensen. Det anføres at grunnlaget for vernet er foreldet (registrering fra 2003) og at området er endret siden da. Videre anføres det at rik

edelløvsskog ikke faller inn under verneformålet for Raet nasjonalpark, samt at en holme som brukes som badebasseng også må legges utenfor nasjonalparken.

Fylkesmannen viser til at edelløvs-skogen på gnr/bnr. 206/1 også ble kartlagt og verdivurdert i 2010, med utforming lågurt-eikeskog og har en meget rik karplante og soppflora med mange sjeldne arter. Lokalt er den en av regionens mest artsrike og velutviklede edelløvs-skoger. Etter Fylkesmannens vurdering faller området klart innenfor formålet med nasjonalparken, og avgrensningen er i tråd med de prinsipper som er lagt til grunn for grensedragningen. Vedrørende holmen vil videreføring av den bruk som er beskrevet ikke være i strid med bestemmelsene om vern. Fylkesmannen tilrår høringsforslaget.

Hove drifts- og utviklingsselskap og Arendal herregård AS har anmodet om at flytebryggene som ligger ut fra stranda øst for eiendommen «Strandstua» på Hove får bestå, og ev. kan utvides ved behov. I høringsforslaget er grensen satt mellom brygga som er festet mot land, og flytebryggene som ligger i forlengelsen av denne.

Fylkesmannen har lagt til grunn prinsippet om at grensen legges utenfor alle eksisterende inngrep. Flytebrygger anses i denne sammenheng ikke som inngrep, da de er flyttbare. I dette tilfellet har flytebryggene bl.a. som formål å betjene gjester til Hove Camping og Arendal herregård AS. Det er plass til mellom 20 og 30 båter ved bryggene, og det må antas at bryggene vil bli liggende. Flytebryggeanlegget ligger inn over en forekomst av naturtypen ålegraseng – A-verdi – svært viktig. Det er ut fra dette ikke ønskelig med en utvidelse av bryggeanlegget. Flytebryggeanlegget er imidlertid såpass omfattende i dag, at det må anses som et tiltak som ikke er forenelig med en nasjonalpark. Fylkesmannen vil tilrå at grensen justeres slik at eksisterende flytebryggeanlegg kommer utenfor nasjonalparken, men uten mulighet for utvidelse.

En hytteeier innenfor reguleringsplanen for Sandvik – Klevsund opplyser at planen hjemler et bryggeanlegg TH1 med 6 båtplasser som ikke er realisert, men at det ligger tre små brygger på stedet. Det er videre behov for å oppruste bryggeanlegget TH2, som har 7 båtplasser, og hytteeieren opplyser at de er i prosess med kommunen for å finne hensiktsmessige løsninger. Hytteeieren opplyser at TH1 ligger i et grunt område, og bryggeanlegg langs land som vist i reguleringsplanen, vil gi dårlige dybdeforhold og medføre større inngrep i naturen enn en utvidelse av TH2. Hytteeieren foreslår i samråd med grunneier og andre hytteeiere å utvide brygga på TH2 med 3 plasser (ca. 10 meter), og samtidig beholde de tre eksisterende bryggene ved TH1. Det bes om at grensa for nasjonalparken ikke kommer i konflikt med realisering av tiltak planen hjemler.

Fylkesmannen viser til prinsippet om behandling av vedtatte reguleringsplaner. Ved en feil er ikke bryggeanlegget TH1 tatt hensyn til, og dessuten kun to av de tre eksisterende bryggene. Dette tilsier en grenseendring her. Ut fra en naturfaglig vurdering kan det imidlertid synes som at en utvidelse av TH2 er å foretrekke fremfor etablering av TH1, bl.a. ut fra dybdeforholdene og fremtidig behov for mudring. Kommunen opplyser at forslaget forutsetter endring av reguleringsplanen. Ut fra de opplysninger som foreligger, er det Fylkesmannens vurdering at grensen fra høringsforslaget kan bestå og at en eventuell søknad om endring av reguleringsplanen, hvis forslag innebærer å samle bryggeplasser i fellesanlegg, kan vurderes etter foreslått bestemmelse § 3.1.3 punkt d).

Grunneier av gnr/bnr. 210/2 kalt «Strandstua» i kartgrunnlaget, ønsker eiendommen holdt utenfor nasjonalparken.

Fylkesmannen viser til prinsippene for grensedragningen og at området ligger innenfor dagens Raet LVO. Ettersom eiendommen er en fritidsbolig, vil den kunne ligge innenfor nasjonalparkområdet. Fylkesmannen tilrår høringsforslaget.

Grunneier av gnr/bnr. 219/52 bestrider en holme i kartgrunnlaget og viser til fotoer av «holmen» som landfast. Grunneier ønsker at grensa trekkes utenfor holmen.

Fylkesmannen har lagt til grunn kartgrunnlaget fra Statens kartverk for grensedragningen. Kartgrunnlaget legger til grunn «midlere høyvannsstand» som grensegang mellom sjø og land. Imidlertid ble det ved en inkurie angitt «alminnelig lavvannsstand» som grense mellom land og sjø i høringsforslaget til nasjonalparkforskrift, da dette benyttes som skille mellom sjø og vassdrag i vannressursloven. Fylkesmannen benytter midlere høyvannsstand i tilrådingen.

Vedrørende den aktuelle eiendommen, viser kartgrunnlaget en holme. Ortofoto og skråfoto viser at «holmen» er landfast, men at sjøen nok tidvis skyller over de laveste delene, slik at noe oversvømming skjer. Det dreier seg om et lite areal, om lag 150 m² bestående av bart fjell. Ut fra en helhetsvurdering tilrår Fylkesmannen at arealet anses som en del av landarealet på stedet, og således at grensen trekkes rundt «holmen», grunneiers merknad tas til følge og arealet legges utenfor nasjonalparken.

Grunneier av gnr/bnr. 213/27, med ideell andel av bnr.167 og 195. Ber om at 213/27 tas ut av nasjonalparkområdet og at grensa som i høringsforslaget er lagt langs eiendomsgrensa mellom 213/167 og 213/1 og dermed går mellom båthus og brygge, flyttes slik at alt blir utenfor nasjonalparken.

Fylkesmannen viser til prinsippene for grensedragningen. I dette tilfellet er det kun hensynet til arrondering av grensen som gjør seg gjeldende. Parsellene med fritidsboligen (213/27) og parsellen med sjøboden (213/167) har liten verdi for nasjonalparken. Halvøya for øvrig er statlig sikret friluftslivsområde og er innenfor nasjonalparken. Fylkesmannen tilrår her at grensen justeres i tråd med grunneiers ønsker, da dette kan gjøres uten at arealer av verdi for nasjonalparken går tapt.

Grunneier av gnr/bnr. 214/6 – Labakken viser til at deler av eiendommen i høringsforslaget er lagt innenfor nasjonalparkgrensen. Ønsker at hele eiendommen legges utenfor grensa, da det vil forhindre videre utvikling av eiendommen utover dagens bruk som fritidsbolig.

Fylkesmannen viser til at bakgrunnen for grensedragningen er avgrensning av naturtype «beiteskog», som isolert sett har C-verdi (lokalt viktig), men som utgjør en del av helheten «Labakken» med beiteskog, strandeng/strandsump (verdi A) og tørreng (verdi C) i henhold til opplysningene i Naturbase. Fylkesmannen har etter en ny vurdering av naturtypene, kvaliteten og avgrensningen av disse, kommet til at store deler av den registrerte forekomsten av både beiteskog og strandeng/strandsump har høy verdi og bør være inkludert i nasjonalparken. Fylkesmannen tilrår likevel å justere grensen slik at de mindre verdifulle delene av de registrerte naturtypene holdes utenfor nasjonalparken. Grenseendringen vil imidlertid ikke medføre at merknaden til grunneier av gnr/bnr. 214/6 tas til følge, da arealet som tas ut ligger på annen eiendom.

Grunneier av gnr/bnr. 301/104 på Gjervoldsøy – Grensen er trukket inn på land grunnet naturtype strandeng/strandsump, lokal verdi. Grunneier ønsker at grensa går langs land her også.

Fylkesmannen viser til prinsippene for grensedragningen og opplysningene fra Naturbase. Fylkesmannen har etter befaring og en ny vurdering av naturtypen, kvaliteten og avgrensningen,

kommet til at det ikke er tilstrekkelig grunnlag for å ha hele den registrerte forekomsten av strandeng/strandsump innenfor nasjonalparken. Arealene nærmest elva har klart høyest verdi, og Fylkesmannen mener dette bør være i nasjonalparken. Fylkesmannen tilrår å justere grensen slik at de mindre verdifulle delene av de registrerte naturtypene holdes utenfor nasjonalparken. Grenseendringen vil innebære at merknaden til grunneier av gnr/bnr. 301/104 langt på vei tas til følge.

Grunneier av gnr/bnr. 224/263 Furuholmen på Tromøya ber om at grensen endres slik at eiendommen holdes utenfor nasjonalparken. Grunneier begrunner dette med at eiendommen er betydelig opparbeidet, mens øya for øvrig kan ligge i nasjonalparken da denne ikke har inngrep.

Fylkesmannen viser til prinsippene for grensedragningen og at prinsippet om å følge kystkonturen tilsier at øya skal ligge innenfor nasjonalparken. Det er ikke registrert verdifulle naturtyper i sjø rundt øya. Fylkesmannen har befart området og det marine miljøet rundt øya består av bløtbunnsområder/skjellsandområder med god vanngjennomstrømming. Fylkesmannen mener områdene bør ligge innenfor nasjonalparken. Furuholmen har forbindelse til Tromøya med en gangbro. Eiendommen er betydelig opparbeidet med plener, vanningsanlegg, fritidsbolig, anneks/sjøbod, en brygge samt noen mindre andre tiltak. Eiendommen har i seg selv begrenset verdi for nasjonalparken. Ytre del av Furuholmen, gnr/bnr. 224/3 har attraktive elementer for nasjonalparken, bl.a. særegne geologiske formasjoner. Det er for øvrig spredt fritidsboligbebyggelse rundt Furuholmen. Fylkesmannen mener prinsippene fra grensedragningen også skal legges til grunn her og at øyer med fritidsboliger kan ligge innenfor nasjonalparken dersom hensynet til arealene rundt og arrondering av grensa tilsier det. Hensynet til verneverdiene i nasjonalparken tilsier at videre utvikling på eiendommen bør begrenses. Fylkesmannen tilrår at grunneiers innspill ikke tas til følge.

Styret for Lille Gjesøya Sameie, gnr/bnr. 208/3, ønsker grenseendring som innebærer at størsteparten av Lille Gjesøya legges utenfor nasjonalparken. Området er i dag en del av Raet LVO. Videre ønsker de å kunne utføre plukkhogst og rydding av kratt mv. uten å måtte søke.

Fylkesmannen viser til prinsippene for grensedragningen og behandling av eiendommer som er omfattet av eksisterende verneområde. Fylkesmannen viser til at utkastet til retningslinjer for byggesaker i Raet LVO er foreslått videreført for nasjonalparken. Videre åpner forskriften § 3.2.2 for skånsom rydding av vegetasjon rundt fritidsbolig uten søknadsplikt. Søknadsplikten inntreffer kun ved vedhogst og vegetasjonsrydding i utmark, jf. § 3.2.3. punkt a). Fylkesmannen kan således ikke se at transformasjonen fra landskapsvernområde til nasjonalpark vil få konsekvenser for bruken og utviklingsmulighetene på eiendommen. Fylkesmannen tilrår høringsforslaget.

Tre grunneiere har bedt om at grensen flyttes ut fra land, to har bedt om at grensen flyttes 10 meter ut fra land, mens den tredje ber om at hele Brårvikkilen legges utenfor nasjonalparkgrensene. Begrunnelsen er å unngå søknadsplikt for nye tiltak langs sjø, eksempelvis brygger.

Fylkesmannen viser til prinsippene for grensedragningen og tilrår høringsforslaget.

Grunneier av gnr/bnr. 430/137 viser til kommunalt vedtak om at parsellen er fradelt for oppføring av hytte. Ettersom det ikke er veiforbindelse, må adkomst skje via sjøen. Det må derfor påregnes privat adkomstbrygge for fritidsboligen. Grunneieren ber om at grensa flyttes ut i sjøen slik at adkomstbrygge kan oppføres.

Fylkesmannen anser dette tilfellet som spesielt, og viser til at praksis i sone 2 etter statlig planretningslinje for differensiert forvaltning av strandsonen langs sjøen er at en enkelt adkomstbrygge normalt tillates. Ettersom det ikke foreligger konkrete planer for plassering av brygga, blir alternativene enten å ta ut hele strandlinja til parsellen eller vurdere spørsmålet som en dispensasjon etter verneforskriften, eventuelt naturmangfoldlovens § 48 når en eventuell søknad foreligger. Da Fylkesmannen ikke med sikkerhet kan si at tilfellet er unikt, er vår tilrådning at for å kunne oppnå likebehandling, bør grensa bestå og saken vurderes når en eventuell søknad foreligger.

7.5.4 Tvedestrand

Risøy folkehøyskole og Kystleirskolen Risøya har ønsket at bryggeanlegget og sjøboden kalt «Hangaren» holdes utenfor nasjonalparken. Tvedestrand kommune har tilsvarende merknad, men ba om at grensa ble flyttet ut i sundet mellom Risøya og Risholmene fra Rota til Risørs grense.

Fylkesmannen viser til prinsippene for grensedragningen, hvor grensen følger kystkonturen minus eksisterende inngrep. Fylkesmannen deler således folkehøyskolens og kystleirskolens vurdering om at det her er gjort en feil i grensedragningen, og foreslår å justere grensa slik at disse inngrepene holdes utenfor. Til Tvedestrand kommunes merknad, er det Fylkesmannens vurdering at en slik grenseendring vil være et betydelig avvik fra prinsippene som er lagt til grunn for grensedragningen. Verken kommunen, Risøy folkehøyskole eller Kystleirskolen Risøya har pekt på planer, tiltak eller spesielle behov som krever grenseendring. Fylkesmannen har etter høringsuttalelsen avklart med Tvedestrand kommune at en grensejustering slik foreslått av Risøy folkehøyskole og Kystleirskolen Risøya er tilfredsstillende.

7.5.5 Øvrige merknader til grensene

Arendal havn mener «Transekt Skagerrak-området» bør utgå fra Raet nasjonalpark, da det ikke foreligger konsekvensutredninger, beskrivelse av formål eller annen argumentasjon. Arendal kommune finner det vanskelig å ta stilling til «transekt-delen», og mener konsekvensutredningen er for gammel.

Fylkesmannen viser til høringsforslaget som beskriver prosess, formål og gjengir hovedtrekkene fra konsekvensutredningen av området (utført 2010) i forbindelse med at området var kandidat område i nasjonal marin verneplan. Etter Fylkesmannens vurdering oppfyller nasjonalparkforslaget naturmangfoldlovens § 7, jf. §§ 8-12 om prinsipper for offentlig beslutningstaking.

7.6 Vern og bruk

Aust-Agder fylkeskommune er positive til opprettelse av Raet nasjonalpark under forutsetning av at verneforskriften legger større vekt på brukerinteresser og tilrettelegging for allmennheten. Fylkeskommunen påpeker at de førende prinsippene om at «Med en nasjonalpark ønsker vi i tillegg til å sikre naturen og bidra til økt friluftsliv, turisme og verdiskaping i regionen», må komme tydeligere fram i verneforskrift og forvaltningsplan.

Fylkeskommunen mener det er flere endringer som bør gjøres i verneforslaget og verneforskriften for at prinsippene om bruk og vern skal kunne følges. Forslaget til verneforskrift ivaretar etter fylkesrådmannens vurdering i for liten grad allmennhetens bruk av området.

Fylkesmannen har vært i dialog med fylkeskommunen om merknadene, og blant annet gjort rede for hvordan forvaltningsmyndigheten gjennom besøksstrategien og forvaltningsplanen vil tilrettelegge for et friluftsliv balansert mot verneverdiene, samt skape et grunnlag for verdiskaping basert på besøkende til nasjonalparken. Etter Fylkesmannens vurdering vil de hensyn Fylkeskommunen har vektlagt i sin høringsuttalelse kunne ivaretas i forvaltningsplanen, og verneforskriften er ikke til hinder for å imøtekomme disse hensyn.

Norges Geologiske Undersøkelser (NGU) viser til at det er registrert mineralressurser i randsonen, på Asperholmen, Tromøya, Sandøya og Askerøya, men ingen av dem synes å være aktuelle for uttak. Raet inneholder en del sand og grus som kunne tenkes brukt til byggeformål, men det er heller ikke så aktuelt. Savner en nærmere beskrivelse av verneverdiene i berggrunnen slik at hele det geologiske mangfoldet i berggrunnen ble vurdert.

Fylkesmannen oppfatter dette som en bekreftelse på at konflikten mot mineralressursene er små. Fylkesmannen er enig i at en nærmere beskrivelse av verneverdiene i berggrunnene burde fulgt verneforslaget, men vi oppfatter at trusselen mot disse er begrenset, og vil være svært begrenset etter vern. Det ble utarbeidet en egen temarapport knyttet til geologien, som ut fra de midler vi har hatt til rådighet, anses som et tilfredsstillende kunnskapsgrunnlag.

Arendal Havn savner en beskrivelse av hvordan en forventet publikumstilstrømning til nasjonalparkområdet skal håndteres eller tilrettelegges, særlig til øyene. Arendal havn opplyser videre at de kan og vil ta medansvar for å tilrettelegge ulike funksjoner som ilandstigningsbrygger, fergeleier, renovasjon og toaletter.

Fylkesmannen synes det er positivt at Arendal havn ønsker å bidra i tilretteleggingen. Det er naturlig at disse innspillene følges opp av forvaltningsstyret som en del av besøksstrategien i forvaltningsplanen.

7.7 Merknader til forskriften

7.7.1 § 2 Verneformål

Aust-Agder fylkeskommune foreslår å endre avsnitt to i formålsparagrafen slik at den blir lydende: «Allmennheten skal gis anledning til opplevelse av naturen gjennom utøvelse av naturvennlig og enkelt friluftsliv. Tilrettelegging for allmennheten skal utføres etter prinsipper om tilgjengelighet for alle.» Fylkeskommunen begrunner dette med at deler av nasjonalparkområdet er intensivt brukt for friluftsliv i dag, og har allerede en stor grad av tilrettelegging. En anser at tilrettelegging vil bli enda viktigere i fremtiden for å styre ferdsel og aktiviteter på en slik måte at områdene blir attraktive for besøkende, samtidig som verneverdiene blir ivarettatt. Ved en økt tilrettelegging av områdene er det viktig at prinsippene om tilgjengelighet for alle blir lagt til grunn.

Fylkesmannen viser til drøftingen under kapittel 7.1. Den foreslåtte endringen vil ikke være forenelig med nasjonalpark, da den vil kunne åpne opp for store tekniske inngrep. Fylkesmannen understreker imidlertid at universell utforming og prinsippene om tilgjengelighet for alle vil bli en viktig interesse å ivareta for tiltak som blir hjemlet i forvaltningsplanen, f.eks. tilrettelegging for friluftsliv, adkomstbrygger mv.

7.7.2 § 3 Vernebestemmelser

7.7.2.1 § 3.1 Landskapet

Tvedestrand kommune ber om at «uttak av skjellsand» inkluderes i opplistingen av tiltak under nasjonalparkforskriftens § 3.1.1., bl.a. fordi det er skjellsandforekomster innenfor nasjonalparkområdet i Tvedestrand kommune som det er ønskelig at det ikke gjøres inngrep i.

Fylkesmannen deler Tvedestrand kommunes vurdering, og mener kjente tiltak som kan være negative for verneverdiene i nasjonalparken bør listes opp. Dette vil gjøre håndteringen av slike saker mer forutsigbar. Fylkesmannen tilrår å føye til «uttak av skjellsand» til opplistingen i § 3.1.1.

Arendal kommune foreslår å ta inn flere bestemmelser vedrørende moringer i verneforskriften pga. økende problem med at det legges ut moringer for båtfeste.

Fylkesmannen har vurdert Arendal kommunes forslag til bestemmelser og drøftet disse med kommunen, og har kommet til enighet med Arendal kommune om at det ikke er behov for disse bestemmelsene. Forskriftens § 3.1.2 punkt e) gir hjemmel for akterfeste ved egen brygge, mens § 3.1.3 punkt k) gir hjemmel for nye fortøyningsbolter. Nye brygger er det imidlertid ikke adgang til, kun ved samling i fellesanlegg, jf. § 3.1.3 punkt d). Bestemmelsene Arendal kommune ber om ut over disse, oppfatter vi som kommunens ansvar gjennom havne- og farvannslovens § 27 om søknadsplikt for fortøyning og ikke naturlig å regulere i en nasjonalparkforskrift.

Fiskeridirektoratet viser til at akvakultur ikke er en tradisjonell aktivitet i området, slik som fiskeri. Fiskere på Sørlandskysten oppbevarer fisk, for eksempel torsk levende frem til salg. I henhold til akvakulturloven er dette en aktivitet som krever tillatelse. Det vil være behov for installasjoner som er synlige på overflaten. Tilsvarende gjelder for levendelagring av leppefisk, mens det for ev. taredyrking også vil være behov for minimum en enkelt markeringsbøye. Andre arter kan aktualisere tilsvarende problemstillinger i framtiden. Fiskeridirektoratet mener det er usikkert om noen form for akvakultur kan foregå innenfor de reglene som er foreslått, eks. skjell og taredyrking ut fra forbudet mot synlige anlegg over sjøoverflaten. Direktoratet er redd for at bestemmelsen vil kunne stoppe slik aktivitet, og advarer mot en så streng tilnærming.

Fylkesmannen fulgte opp dette punktet mot Fiskeridirektoratet, da spørsmålet om tilførsel av fôr og krav om akvakulturtillatelse var uklart i høringsuttalelsen. Fiskeridirektoratet korrigererte og bekrefter at det ikke kreves akvakulturtillatelse for levendelagring av fisk i inntil 12 uker, eller levendelagring av leppefisk. Leppefisk tilføres ikke fôr under lagringen, mens torsk kan gis våtfôr.

Fylkesmannen viser til at utgangspunktet for nasjonalparken er at eksisterende bruk, herunder fiskeri i hovedsak skal kunne fortsette. Fiske etter leppefisk har fått en vesentlig betydning de siste årene. Fylkesmannen har observert merder for levendelagring av leppefisk i høringsforslaget for nasjonalparkområdet ved Vaholmen, mellom Tromøya og Tromlingene. Det samme gjelder bruk av sanketeiner for hummer, noe som er vanlig langs Sørlandskysten. Slik Fylkesmannen kjenner situasjonen, er det kun et fåtall fiskere som lagrer torsk i sjøen i dette området. Fylkesmannens vurdering er at omfanget av levendelagring er og vil forbli lite.

For leppefisk vil det også være snakk om svært liten biomasse. Leppefisken som brukes veier i snitt 50 gram, slik at ev. eutrofikonsekvenser av denne virksomheten vil være neglisjerbare. For torsk er det også snakk om små kvanta, ettersom direktefisket etter torsk langs Aust-Agderkysten er begrenset (størsteparten av torsken som omsettes tas som bifangst i f.eks. rekestrål og landes ikke levende). Det er ingen i Aust-Agder som i dag har tillatelse til fangstbasert akvakultur, dvs. kan oppbevare fisk i sjøen mer enn 12 uker, og vår vurdering er at dette heller ikke synes aktuelt for dette området. For å åpne opp for videreføring av igangværende levendelagring, hadde Fylkesmannen foreslått i tilrådningen av 29.1.16 å tilføye et nytt punkt i verneforskriften § 3.1.3.o: «Drift og vedlikehold av eksisterende anlegg for levendelagring av fisk.» Etter grenseendringen i Tromlingesund, jf. punkt 7.5.3, havner det eneste eksisterende anlegget for levendelagring av fisk ved Vaholmen utenfor nasjonalparken. Den foreslåtte tilføyelsen faller derfor bort.

Når det gjelder adgangen til akvakultur generelt, viser Fylkesmannen til det har blitt viet en god del oppmerksomhet i styringsgruppa. Det at det knapt er noen kjente oppdrettsformer som er aktuelle i området i dag, gjør at det er vanskelig å peke på hva slags akvakultur som kan være aktuell og samtidig er innenfor vernebestemmelsen. Dette vil måtte vurderes konkret mot vernebestemmelsene ved en eventuell søknad om etablering av akvakultur innenfor verneområdet.

Fiskeridirektoratet viser til at stillehavsøsters er en fremmed art som finnes i nasjonalparkområdet. Direktoratet arbeider sammen med Miljødirektoratet om å utarbeide et forslag til handlingsplan mot stillehavsøsters. Fjerning av østers ved å legge til rette for kommersiell høsting er aktuelt. Lovlig omsetning av skjell er avhengig av at de høstes i vann som er klarert av hensyn til mattrygghet. Å oppbevare høstede østers på slike lokaliteter til de er sikre, er en måte å legge til rette for kommersiell høsting som en strategi for å holde arten nede også i nasjonalparkene. Oppbevaring krever tillatelse etter akvakulturloven, og mest sannsynlig synlige installasjoner på overflaten i en eller annen form. Direktoratet mener at det må legges til rette for å kunne gi tillatelser til slik virksomhet innenfor nasjonalparken. Det må også tas høyde for at det kan brukes redskaper til å høste østersen som kan påvirke bunnen der den forekommer.

Fylkesmannen understreker at stillehavsøsters er en uønsket art i Norge, og ikke en del av verneformålet. Således kan denne høstes fritt i nasjonalparken, dog ikke med redskaper som kan skade verneverdier. Fylkesmannen vil ikke tilrå levendelagring av stillehavsøsters innenfor nasjonalparken. Fylkesmannen mener slik lagring bør kunne foregå utenfor nasjonalparkområdet. Dette er av hensyn til å redusere risikoen for spredning av stillehavsøsters og eventuelle sykdommer. Hvis det skulle bli behov for å ta ut stillehavsøsters i nasjonalparkområdet, kan det enten iverksettes av forvaltningsmyndigheten etter verneforskriften § 6 eller høstes i tråd med de øvrige bestemmelsene i verneforskriften.

Aust-Agder fylkeskommune foreslår å flytte bokstav g) i § 3.1.3 (bygging av nye konstruksjoner og installasjoner, oppsetting av nye skilt og merking av stier, for å legge til rette for friluftsliv i tråd med forvaltningsplanen) til § 3.1.2. En vil med dette oppnå at tilretteleggingstiltak for friluftsliv kan gjennomføres uten behov for dispensasjonssøknad når tiltakene er i tråd med forvaltningsplanen.

Fylkesmannens kommentar er at høringsforslaget legger til grunn vanlig tilnærming for nasjonalparker. Særlig i forhold til vurderingen av tiltakets mulige konsekvenser for verneverdiene, vil

fylkeskommunens forslag forutsette en svært detaljert forvaltningsplan for å kunne gjennomføre tilretteleggingstiltak uten at tiltaket blir nærmere beskrevet i en søknad. Mange tiltak som er i tråd med forvaltningsplanen vil også kunne delegeres fra Nasjonalparkstyret til forvalteren. Fylkesmannen tilrår høringsforslaget.

Kystverket presiserer at betjening og vedlikehold av eksisterende anlegg må kunne foregå uten at det kommer i konflikt med vernet, samt at det må kunne gjøres nye tiltak for å sikre sjøverts ferdsel.

Fylkesmannen viser til punkt 3.1.2 c) og punkt 3.1.3 h) og anser innspillet som ivaretatt.

Direktoratet for Mineralforvaltning ber om en tilføyelse til § 3.1.2: Tiltak i forbindelse med sikring av eventuelle gamle gruveåpninger.

Fylkesmannen viser til at det kun er en kjent gruve på Gruveholmen i Alvekilen som ligger innenfor nasjonalparkområdet. Denne gruveåpningen ble sikret med gjerder på 1980-tallet. Vedlikehold og restaurering av dette vil kunne utføres etter søknad, jf. § 3.1.3 c). En ev. hjemmel som bedt om vil omfatte andre typer sikringstiltak. Etter Fylkesmannens vurdering er gruveåpningen tilstrekkelig sikret med gjerdene, da denne ligger på en liten holme og er fylt med sjøvann. Fylkesmannen kan dermed ikke se at det er et reelt behov for denne hjemmelen, og vil tilrå høringsforslaget.

Arendal seilforening ønsker å kunne legge ut markeringsbøyer til trening og regatta. Flosta motorbåtforening ber om at vedlikehold av Møkkalasset kan opprettholdes.

Fylkesmannen viser til § 3.5.4 som gir hjemmel for markeringsbøyer ved regatta, forutsatt behandlet i forvaltningsplanen. Fylkesmannen er kun kjent med at det er Arendal seilforening som har dette behovet i nasjonalparkområdet, med sin beliggenhet ved Hovekilen. Etter Fylkesmannens vurdering bør det kunne være en åpning for midlertidige markeringsbøyer også for trening, da seilsporten slik den utøves i området ønskes videreført og i liten grad påvirker verneverdiene negativt. Omfanget og varighet må utdypes i forvaltningsplanen. Fylkesmannen foreslår et nytt punkt h) til § 3.1.2 «midlertidige markeringsbøyer for seilspport i tråd med forvaltningsplan.»

Fylkesmannen antar at innspillet vedrørende Møkkalasset vedrører den nedlagte fyrstasjonen. Det vises da til forskriftens § 3.1.2 punkt c) som hjemler unntak for drift, tilsyn og vedlikehold av fyr, fyrlykter og sjømerker. Ettersom fyret er nedlagt, vil eventuelle tiltak ut over alminnelig vedlikehold av eksisterende anlegg, måtte søkes etter de spesifiserte dispensasjonshjemlene i § 3.1.3.

Referansegruppe landbruk, flere grunneiere, bl.a. Skare fellesskab og Alve grunneierlag, viser til tinglyste rettigheter til opplagsplasser for båter, båtplasser, rett til å sette laksesteng og jakt, rett til planting av skog etter hogst, grøfting og gjerding, samt beiterettigheter. Det forventes at rettighetene blir videreført. Enkelte forventer erstatning ved bortfall. Arendal kommune ønsker i høringsuttalelsen av 10.9.15 å ha åpning for nye private brygger.

Fylkesmannen viser til forskriftens § 3.1.2 punkt f) og g), samt § 3.1.3. Fylkesmannen anser disse innspillene som ivaretatt i høringsforslaget, enten direkte i forskriften eller skal avklares nærmere gjennom forvaltningsplanen. Nye bryggeanlegg kan ikke anlegges innenfor nasjonalparken, mens nye båtfester er tillatt. Planlagte bryggeanlegg er lagt utenfor nasjonalparkgrensa, jf. kapittel 7.5.

Eksisterende vanningsanlegg fra Botnetjenn og Gruveholmen kan benyttes og vedlikeholdes. Ettersom hogst ikke er tillatt, vil retten til å plante skog bortfalle. Bortfall av retten til å hogge skog er gjenstand for erstatningsvurdering. Nasjonalparken har ingen bestemmelser vedrørende laksesteng eller jakt, med unntak av jaktforbudet i sone A av hensyn til sjøfuglvernet. Således vil det ikke innebære noen endring.

Arendal kommune ber i høringsuttalelsen av 10.9.15 om at påfylling av sand på offentlige badestrender flyttes fra søknadspliktig tiltak, jf. § 3.1.3, til tiltak vernet ikke er til hinder for, jf. § 3.1.2. Tilsvarende ber en grunneier om at vedlikeholdsmudring må kunne utføres uten forutgående søknad.

Fylkesmannen tilrår at denne type tiltak blir omfattet av søknadsplikt med nærmere beskrivelse i forvaltningsplanen. Dette er fordi denne type tiltak må utføres på en så skånsom måte som mulig, bl.a. hindre unødig partikkelspredning og utføres på bestemte tider av året av hensyn til det marine miljøet. Det er derfor ønskelig at forvaltningsstyret kan ha kontroll med omfang, hvem som utfører tiltaket og når det skal utføres. Forvaltningsplanen bør ha en oversikt over hvilke strender hvor påfylling kan tillates.

Arendal kommune anbefaler i sitt vedtak 3.3.16 at § 3.1.3 punkt c) og j) vedr. ombygging og oppsetting av gjerder og etterfylling av sand på eksisterende offentlige sandstrender flyttes til § 3.1.2, dvs. tiltak bestemmelsen i § 3.1.1 ikke er til hinder for.

Fylkesmannen viser til Miljødirektoratets forskriftsmal for nasjonalparker hvor det fremgår at slike tiltak må være gjenstand for en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle. For gjerder er formålet først og fremst å kunne ha kontroll med landskapspåvirkningen av tiltaket, samt å kunne styre beiting unna naturtyper som er sårbare for dette. Det må da kunne settes vilkår for tillatelse etter en konkret vurdering, herunder vilkår om utforming og plassering av gjerder for å sikre allmennhetens ferdsel. Vedrørende etterfylling av sand på eksisterende offentlige sandstrender innebærer dette en tilføring av masser som i en nasjonalpark også må være gjenstand for konkrete vurderinger i hvert enkelt tilfelle, jf. forskriftsmalen for nasjonalparker. I disse tilfellene er det bl.a. relevant å vurdere type masser som kan tilføres, tidspunkt og mengde, samt hvem som skal utføre tiltaket. Fylkesmannen tilrår å ikke ta merknadene fra Arendal kommune til følge.

7.7.2.2 § 3.2 Plantelivet

Fiskeridirektoratet viser til at det i forbindelse med framtidig taredyrking, ikke kan utelukkes at blåser blir synlige i sjøoverflaten, og at det derved ikke kan søkes om tillatelse til slike anlegg jf. verneforskriften § 3.1.3.o.

Fylkesmannens vurdering er at taredyrking og eventuelle andre plantekulturer på sjøbunnen, først og fremst er et spørsmål om det vil fortrenge naturlig planteliv, ha negativ virkning for økosystemet og derved være strid med verneformålet. Slike kulturer vil antakelig i mindre grad ha landskapsvirkning. Ettersom det ikke er kjent hvilke produksjonsformer som er aktuelle og det er vanskelig å forutsi hvilke effekter de vil gi, er kunnskapsgrunnlaget mangelfullt og føre-var-prinsippet kommer til anvendelse jf. naturmangfoldloven §§ 8 og 9. Fylkesmannen tilrår at det generelle forbudet opprettholdes.

Arendal kommune, Referansegruppe landbruk og Aust-Agder bondelag ber om at adgangen til beite ikke krever forutgående søknad, gjeldene for alle typer dyr. Referansegruppe Landbruk ønsker også at motorferdsel ved hogst skal være tillatt, samt at det er mulighet for såkalte «landbruk pluss-tiltak». Aust-Agder bondelag ønsker ikke søknadsplikt ved hogst i skogen. Arendal kommune anbefaler i vedtaket av 3.3.16 at § 3.2.3 punkt a) og b) flyttes til § 3.2.2; tiltak bestemmelsen i § 3.2.1 ikke er til hinder for. Dette gjelder søknadsplikt for a) hogst av ved og rydding av vegetasjon i tråd med retningslinjer og b) utmarksbeite med andre dyr enn sau og beiting i sone B. Kommunen anbefaler også at motorferdsel i forbindelse med disse aktivitetene ikke skal være søknadspliktig.

I høringsforslaget og tilrådingen av 29.1.16 la Fylkesmannen til grunn bestemmelsene vedr. beiting som gjelder for Raet landskapsvernområde. Bakgrunnen for bestemmelsen i landskapsvernområdet har vært at forvaltningsmyndigheten skal kunne regulere beiteaktivitet også gjennom type dyr for å hindre beiterelaterte skader på naturverdiene i området. Erfaringene med denne reguleringen har vært blandede, og grunneierne har i høringen til Raet nasjonalpark gitt uttrykk for at bestemmelsen har medført redusert interesse for beiting, med dertil behov for tiltak for å bekjempe gjengrodde områder, eksempelvis på Tromlingene og Jerken.

Fylkesmannen viser til Miljødirektoratets mal for nasjonalparker hvor utgangspunktet er en generell adgang til beiting. På bakgrunn av Arendal kommunes anbefaling om å tillate beiting har Fylkesmannen vurdert denne bestemmelsen på nytt. Bruken av beitedyr innenfor de foreslåtte arealene for nasjonalparken har historisk sett vært variert, og tilbakemeldingen fra grunneiere antyder at bestemmelsen som har vært i landskapsvernområdet kan ha vært begrensende for aktiviteten. Mal for nasjonalparkforskrifter viser til at beiting er ønskelig, og at det kun er av hensyn til verneverdiene at beiting bør begrenses. Etter Fylkesmannens vurdering er arealene utenfor sone B relativt robuste for tråkk og beiting, men for høyt beitepress av f.eks. storfe eller hest, vil kunne skade vegetasjonsdekket og påvirke landskapet negativt. Dette hensynet kan imidlertid ivaretas gjennom søknadsplikten for oppføring av gjerder i nasjonalparken. Fylkesmannen mener således at hensynet til verneverdiene vil kunne bli tilstrekkelig ivaretatt også innenfor Raet nasjonalpark gjennom å legge nasjonalparkmalens bestemmelse om beiting til grunn, samtidig som ombygging og oppføring av gjerder er søknadspliktig.

Forskriften åpner for vedhogst til eget bruk, unntatt i sone B. Sone B er unntatt fordi lokalitetene omfatter naturverdier knyttet til kontinuitet i både stående trær og død ved, som vil kunne påvirkes negativt av uttak av virke. Generelt forbud mot tømmerdrift og kommersiell vedhogst gjelder i alle Norges nasjonalparker. Ordlyden «eget bruk» refererer i utgangspunktet til bruk innenfor nasjonalparken, dvs. hogst for bruk til fritidsboligene som ligger innenfor nasjonalparken. I denne nasjonalparken har imidlertid et fåtall grunneiere eiendommer innenfor nasjonalparken hvor vedhogst til eget bruk utenfor nasjonalparken kan bli aktuelt. Fylkesmannen mener at formuleringen «eget bruk» ikke skal begrense grunneiere som har skogeiendom i nasjonalparken, men har bolig ved grensa til NP, sin mulighet til uttak av ved til bruk i egen bolig etter denne bestemmelsen. Dette vil bli nærmere beskrevet i forvaltningsplanen.

I nasjonalparkens arealer som i dag er landskapsvernområder er motorferdsel i forbindelse med hogst, kun tillatt på landbruksarealer og veier. Ettersom verken veier eller intensivt drevne landbruksområder inkluderes i nasjonalparkområdet, vil en eventuell generell adgang til motorferdsel ved hogst, innebære motorferdsel i utmark. Som for Raet LVO skal rammene for denne ferdselen

beskrives nærmere, bl.a. på bakgrunn av de aktuelle områdenes beskaffenhet. For at nasjonalparkstyret skal kunne ha kontroll med denne motorferdselen i utmark; eksempelvis omfang og traseer, må det innebære en søknadsprosess. Forutsatt at dette beskrives tilstrekkelig i forvaltningsplanen, vil dette kunne være saker styret kan delegerer, og på den måten korte ned saksbehandlingstiden. Praksis fra andre verneområder er at det kan gis flerårige tillatelser, samt regulering av antall turer per periode.

Såkalte «landbruk pluss-tiltak» omfatter en rekke typer tiltak for å skaffe grunneieren et bredere driftsgrunnlag på sin eiendom. Dette kan bl.a. føre til omdisponering av arealer og behov for nye bygg. Fylkesmannen kan ikke se at dette kan tas inn i forskriften, men at det i forvaltningsplanen kan sies noe om ev. hvilke «landbruk pluss-tiltak» som kan være aktuelle innenfor nasjonalparken.

Begrepet «rydding av vegetasjon» kan tolkes vidt, og kan innebære tiltak av et omfang som kan være i konflikt med verneverdiene. I henhold til forskriftsmalen for nasjonalparker skal slike tiltak være søknadspliktige. Gjennom en søknadsprosess vil forvaltningsmyndigheten kunne vurdere og sette vilkår for denne aktiviteten i nasjonalparken, hvilket Fylkesmannen mener er viktig for å sikre verneverdiene. Fylkesmannen tilrår derfor å ikke ta anbefalingen til følge.

Forslagene fra Arendal kommune innebærer i sum at sone B får tilsvarende bestemmelser som de øvrige områdene og således blir overflødig. For Søm-Ruakerkilen naturreservat vil dette innebære en nedgradering av dagens vern. Fylkesmannens vurdering er at sone B utgjør kjerneverdier i nasjonalparkens landarealer; de varmekjære edelløvskogene som er særegne for regionen, og som har en rekke rødlistearter. Vernet av disse områdene bør ikke svekkes, men heller forsterkes for de forekomstene som i dag ligger i landskapsvernområdene og utenfor verneområdene. I den forbindelse ser Fylkesmannen at høringsforslaget og tilrådingen av 29.1.16 åpnet for hogst av ved og rydding av vegetasjon i sone B etter søknad, men ikke bruk av nedfalt trevirke til bål eller plukking av vanlige planter til eget bruk. Dette ville betydd en nedgradering av eksisterende vern for Søm-Ruakerkilen naturreservat. Fylkesmannen foreslår å stramme inn disse bestemmelsene slik at all vegetasjon fredes i sone B og således at alle tiltak som vedrører vegetasjonen hjemles i skjøtelsparagrafen, § 6.

SABIMA anbefaler at artskartlegging gjøres eksplisitt tillatt og foreslår en tilføyelse til § 2.2 ny bokstav c) (i både nasjonalparken og landskapsvernområdene) «skånsomt uttak av belegg av planter og sopp for artsbestemmelse, forutsatt at vesentlig skade på substrat unngås og artsfunn rapporteres inn i offentlig tilgjengelig database. Og tilsvarende § 2.3 ny bokstav c) «skånsomt uttak av belegg av virvelløse dyr for artsbestemmelse, forutsatt at vesentlig skade på substrat unngås og artsfunn rapporteres inn i offentlig tilgjengelig database.

Fylkesmannen er kritisk til å gi en generell adgang til artskartlegging slik SABIMA foreslår, og viser til at all forskningsaktivitet som kan utfordre vernebestemmelsene skal behandles etter verneforskriftens § 4 generelle dispensasjonsbestemmelser.

Aust-Agder bondelag, Skare Fellesskab, Alve Grunneierlag, 2 grunneiere og en privatperson ber om at grunneierretten til å hente ilanddrevet tang og tare består og at uttaket kan skje maskinelt.

Fylkesmannen har vurdert dette nærmere og vært i kontakt med gårdbrukere i området. Slike rettigheter har vært utnyttet på Spornes på Tromøya, på Tromlingene og utenfor Fevik. Fylkesmannen

har befart området på Spornes sammen med en av gårdeierne som har uttrykt ønske om å benytte seg av tangretten. Det fremgikk at henting foregår med ujevne mellomrom, og sist det ble hentet tang fra Spornes var for mellom 10 og 15 år siden. Det ble opplyst at henting på Spornes ble utført med traktor med lavt marktrykk ned den såkalte «Tangveien», og deretter fraktet opp på henger. På Tromlingene har en grunneier på Alve opplyst at henting ble utført med lekter, dvs. uten søknadspliktig motorferdsel.

Fylkesmannen vurderer tang til jordforbedring og delvis erstatning for kunstgjødsel, som positivt. På den annen side finner fugl mye mat i tangvollene. Fylkesmannens vurdering er at denne aktiviteten vil forbli begrenset, men kan legge til rette for gårdsdrift med mindre bruk av kjemikalier i områdene tett opp mot nasjonalparken. Det vil helle ikke medføre nedgradering fra dagnes vern, forutsatt at aktiviteten blir gjenstand for en individuell søknadsbehandling. Det er kun etter kraftige stormer at tangmengden er stor nok til at henting er aktuelt fra de største ansamlingene, og vår vurdering er derfor at dette ikke påvirker fugl negativt. Gjennom søknadsplikt og retningslinjer i forvaltningsplan, mener Fylkesmannen at verneinteressene ikke blir svekket. Vi foreslår derfor et nytt punkt under § 3.2.3: Uttak av ilanddrevet tang og tare i tråd med retningslinjer i forvaltningsplan.

7.7.2.3 § 3.3 Dyrelivet

Fiskeridirektoratet ber om at ordlyden fra Ytre Hvaler nasjonalpark benyttes for forbudsbestemmelsen i sone C; «med unntak av høsting med fiskeredskap som slepes under fiske og i den forbindelse kan berøre bunnen».

Fylkesmannen ser at begrepet «aktivt fiskeredskap» er for omfattende og også rammer notfiske og pelagisk trål, fiskerier som ikke innebærer kontakt med sjøbunnen. Fylkesmannen tar derfor merknaden til følge. Fylkesmannen ser også at det med fordel kan ryddes i bestemmelsene om vern av dyrelivet i § 3.3.1 og unntakshjemlene 3.3.2, slik at § 3.3.1 ikke inneholder areal- eller tidsbegrensede unntak, men at disse knyttes konkret til de aktivitetene de er ment å ramme. Nye bestemmelser blir da:

§ 3.3.1 Vern av dyrelivet

Dyrelivet, herunder hi, reir, hekke-, yngle- og gyteplasser, er vernet mot skade og unødvendig forstyrrelse. Utsetting av dyr på land, i vann og i sjø er forbudt.

§ 3.3.2 Bestemmelsen i punkt 3.1 er ikke til hinder for:

a) Fangst og fiske i sjøen i medhold av havressursloven, unntatt i sone C med redskaper som slepes under fiske og som kan berøre bunnen

b) Jakt og fangst etter viltloven unntatt i sone A i tidsrommet fra og med 1. mars til og med 1. september.

c) Fiske og fangst etter lakse- og innlandsloven unntatt i sone A og C.

b) Sanking av skjell til eget bruk.

Fiskeridirektoratet viser til at havbeite innebærer at det blir flere individer av en art i et område enn før utsettingen skjedde. Det etableres en privat høstingsrett på den aktuelle arten i det berørte området, og

påvirkningene på økosystemet er ikke andre enn det som følger av et økt antall individer av den aktuelle arten. Det må det kunne legges til rette for under gitte forutsetninger.

Fylkesmannens vurdering er at ettersom det ikke er kjent hvilke arter som er aktuelle for havbeite og det er vanskelig å forutsi hvilke effekter de vil gi, er kunnskapsgrunnlaget mangelfullt og føre-var-prinsippet kommer til anvendelse jf. naturmangfoldloven §§ 8 og 9. Det antas at havbeite i nasjonalparkområdet er mest aktuelt for hummer. Ved utsetting av hummer, vil det kreve en så pass stor variasjon i genmaterialet til de utsatte dyrene for ikke å forringe det naturlige genmaterialet, at det kan settes spørsmålstegn ved om det er realistisk i kommersiell sammenheng. Videre er eksklusive høstingsrettigheter heller ikke forenelig med nasjonalparkformålet i nml § 35, 2. ledd, 2. setning «sikre en uforstyrret opplevelse av naturen». Fylkesmannen tilrår at det generelle forbudet i § 3.3.1 opprettholdes. Det kan nevnes at forbudet er ønsket av den regionale fiskeriorganisasjonen.

Aust-Agder turistforening påpeker at vestre del av Tromlingene ikke er angitt som sone A. Turistforeningen mener Tromlingene, samt en del øvrige småholmer og skjær, bør har utvidet sjøfuglvern og periode med ilandstigningsforbud. De ber også om at jaktforbudet i sone A og C skal gjelde hele året. Naturvernforbundet i Vest-Agder ber om at det innføres jaktfrie sjøområder i noen deler av nasjonalparken.

Fylkesmannen viser til at på Tromlingene verken er eller har det vært kolonihekkende sjøfugl, noe som tilsier at et ilandstigningsforbud er mindre treffsikkert som virkemiddel. Fylkesmannens vurdering for Tromlingene er at nasjonalparkens bestemmelser for den generelle sonen er tilstrekkelig for å beskytte fuglelivet her. For øvrig gir nasjonalparkforskriftens § 3.5.9 Miljødirektoratet hjemmel gjennom særskilt forskrift til å regulere eller forby ferdsel som kan skade naturmiljøet.

Fylkesmannen viser til at § 3.3.2 punkt b) innebærer at jakt og fangst i tråd med viltlovens bestemmelser er tillatt, men at dette er forbudt i sone A i perioden fra 1. mars til 1. september. Hensikten er å gi forvaltningsstyret en egen hjemmel for å forby jakt og fangst i områdene hvor verneformålet er særlig rettet mot fuglelivet og deres hekkeplasser. Fylkesmannen viser til at det er alminnelig adgang til jakt i norske nasjonalparker og at Fylkesmannen legger til grunn slik forvaltningspraksis også i Raet nasjonalpark.

SABIMA ber om at båndtvangsperioden i sone A og på Tromlingene og Jerkholmen gjelder fra 1. mars til 30. september.

Fylkesmannen har lagt til grunn bestemmelsen fra sjøfuglreservatene for sone A og har god erfaring med den. Perioden dekker de tidligste hekkerne og til de aller fleste er kommet på vingene, og mer enn en måned etter at det generelle ferdselsforbudet er opphevet. Vi kan ut fra dette ikke se at det vil være hensiktsmessig å innføre enda en ny båndtvangsperiode for deler av området. Fylkesmannen kan ut fra dette, samt hensynet til dyr på beite, ikke se at Tromlingene og Jerkholmen trenger særskilte bestemmelser. Ferdselen på disse øyene i perioden etter 20. august og til 1. april er betydelig mindre bl.a. fordi svært mange tar båtene på land om høsten og ikke har tilgang på øyene i skjærgården i denne perioden. Fylkesmannen vil derfor tilrå en forenklet bestemmelse sammenlignet med høringsforslaget; at utvidet båndtvang kun omfatter sone A.

7.7.2.4 § 3.4 Kulturminner

Aust-Agder fylkeskommune foreslår å endre § 3.4.2 slik at den blir lydende: Forvaltningsmyndighetene kan gi dispensasjon til: Istandsetting, vedlikehold, skjøtsel, tilrettelegging og formidling av kulturminner.

Fylkesmannen anser at § 3.4.2 også åpner for tilrettelegging og formidling av kulturminner selv om dette ikke presiseres. Hva slags tilrettelegging og hvordan en ønsker å formidle kunnskap om kulturminnene vil fremkomme i forvaltningsplanen.

7.7.2.5 § 3.5 Ferdsl og friluftsliv

7.7.2.5.1 § 3.5.2 Forbud mot ferdsel

SABIMA ber om at ferdselsforbudet i sone A utvides fra 15. juli til 31. juli av hensyn til hekkende sjøfugl.

Fylkesmannen har lagt til grunn bestemmelsene som gjelder i sjøfuglreservatene langs Skagerrakkysten. Dette har vært en forutsetning for å etablere nye områder med ferdselsrestriksjoner, bl.a. Indre Torungen. Fylkesmannens vurdering er at det også er hensiktsmessig med harmonerte ferdselsbestemmelser, da det må påregnes at mange av de som ferdes i dette området på denne tiden ikke har satt seg inn i lokale bestemmelser. For de artene som hekker senest, slike som sildemåke og den rødlistede makrellterna, antas det at en forlengelse av forbudsperioden hadde vært gunstig. Fylkesmannen mener imidlertid de øvrige hensynene veier tyngre. Imidlertid bør det gjøres en nærmere kartlegging av hekkelokaliteter over et større område for de rødlistede artene, og på den bakgrunn vurdere revisjon av bestemmelsene om ilandstigningsforbud.

Risøy folkehøyskole ber om en ny setning til § 3.5.2 om bruk av følgebåt ved dykking.

Fylkesmannen kan ikke se at nasjonalparkforskriften har bestemmelser som hindrer slik aktivitet, og at det dermed ikke er behov for setningen det bes om.

7.7.2.5.2 § 3.5.4 Arrangementer

Arendal kommune anbefaler i vedtaket av 3.3.16 at arrangementer unntas søknadsplikt.

Fylkesmannen viser til mal for nasjonalparker hvor det fremgår at arrangementer skal være gjenstand for individuell søknadsbehandling i nasjonalparker, da arrangementer kan få negative konsekvenser for verneverdiene. Etter dialog med Arendal kommune var bakgrunnen for innspillet først og fremst en frykt for at søknadsplikten også omfatter eksempelvis enkeltskoleklasser, barnehager på tur eller bryllupsfølger. Fylkesmannen foreslår å presisere i forskriften § 3.5.4 at bestemmelsen vedrører «større» arrangementer, hvor innslaget for «større» arrangementer kan defineres ut fra arrangementets omfang både hva gjelder deltakere, varighet, hyppighet, og behov for særskilt tilrettelegging. Fylkesmannen mener innslagspunktet skal legges godt over et dagsbesøk for en skoleklasse. Forvaltningsplanen vil gi retningslinjer og beskrive innslagspunktet for søknadsplikten.

7.7.2.5.3 § 3.5.5 Bruk av hest

Arendal kommune anbefaler i vedtaket av 3.3.16 at denne paragrafen deles i to, og får følgende ordlyd: § 3.5.5.1: Bruk av hest på offentlig grunn kun tillatt på ferdselsårer og traseer som er godkjent for slik bruk i forvaltningsplanen. § 3.5.5.2: På privat eiendom skal fri bruk gjelde uten søknadsplikt.

Etter at Fylkesmannen sendte tilrådingen til kommunene 29.1.16 la regjeringen frem stortingsmelding om friluftsliv, Meld. St. 18 (2015-2016) Friluftsliv – natur som kilde til helse og livskvalitet. I meldingen heter det bl.a. at: «I tillegg foreslås det å fjerne restriksjoner på blant annet sykling og ridning i en del verneområder, slik at det i utgangspunktet skal være tillatt å sykle på eksisterende veier, stier og kjørespor i nasjonalparkene og i landskapsvernområdene. Det foreslås derfor å endre verneforskriftene i tråd med dette.» Denne føringen betyr en speilvendning av gjeldende tilnærming, og innebærer at det må angis eventuelle områder hvor ferdsel med hest og sykkel skal begrenses. Fylkesmannen løftet spørsmålet om eventuelle forbudsområder til den administrative arbeidsgruppen for nasjonalparkprosjektet, men ingen områder pekte seg ut som aktuelle for et slikt forbud ut fra hensynet til verneverdiene. Kommunene har imidlertid adferdsregler for Storesand og Randviga i Grimstad og Hove i Arendal, men disse er begrunnet ut fra hensynet til ulike friluftslivsinteresser og gjelder uavhengig av verneforskriften. Således vil endringen innebære at verneforskriften tillater bruk av hest på alle ferdselsårer, stier og tråkk i nasjonalparken uavhengig av eierskap.

Fylkesmannen tilrår følgende endring i forskriften:

§ 3.5.5 Forbud mot bruk av hest og sykkel.

Det er forbudt å bruke hest og sykkel utenfor stier, tråkk og andre ferdselsårer i nasjonalparken.

Med denne endringen er det Fylkesmannens vurdering at innspillet fra Arendal kommune er imøtekommet.

7.7.2.5.4 § 3.5.6 Telting

Friluftsrådet sør ber om at kommunene skal kunne forby telting også utenfor sone B.

Fylkesmannen viser til at kommunene kan fastsette adferdsregler som er strengere enn nasjonalparkforskriften, men tilrår overfor kommunene at de forsøker å harmonisere regelverkene så langt det er hensiktsmessig.

7.7.2.5.5 § 3.5.7 Bålbrenning

Friluftsrådet sør viser til at bålbrenning er en viktig del av friluftskulturen, men at dette kan skade svaberg og rullestein. Ber om at bestemmelsen endres slik at bålbrenning kun er tillatt i tilrettelagte anlegg.

Fylkesmannen deler Friluftsrådet Sørs vurdering om at bålbrenning er en viktig del av vår friluftskultur, og ønsker å opprettholde dette. Samtidig er det helt vesentlig at skade på svaberg og rullestein minimeres. Fylkesmannen er enig med Friluftsrådet Sør om at en presisering i forskriften vedrørende rullestein er hensiktsmessig, da vi i Raet LVO har sett mange skadede rullestein etter

bålbrenning. Et generelt bålforbud utenfor tilrettelagte bålplasser forutsetter at det etableres tilstrekkelig mange tilrettelagte plasser, og kanskje flere enn hva vi ønsker innenfor nasjonalparken. Vi mener det beste er å henstille til bruk av bålplassene, og tilrettelegge disse godt og med god kapasitet, samt å gi råd om bålbrenning og informere om skadepotensialet. Fylkesmannen endrer ordlyden i § 5.7 til «Det skal vises særlig varsomhet ved bålbrenning og bruk av grill, slik at det ikke oppstår brannfare eller skade på vegetasjon, svaberg eller rullestein.»

7.7.2.6 § 3.6 Motorferdsel

Forsvarsbygg ber om å få inn en unntakshjemmel «Øvingsflyging med Forsvarets luftfartøy er i alle tilfeller tillatt.» som nytt punkt i § 6.2 (ikke til hinder for). Dette dreier i følge Forsvaret seg om transittflyging som ved visse værforhold kan tvinge helikoptre ned under 300 meter.

Etter Fylkesmannens vurdering bør også Forsvaret kunne tilpasse sin øvingsaktivitet til verneverdiene når de skal passere området. Øvingsflygning er ikke forenelig med nasjonalparkformålet, da dette genererer støy og forstyrrelser. Hjemmelen som Forsvaret foreslår er følgelig for vid. Imidlertid forstår vi at det under spesielle værforhold kan bli behov for transitterende helikoptre å fly lavere enn 300 meter. I den situasjonen er det sikrest å ferdes langs kysten, over vann, slik Forsvaret beskriver.

Fylkesmannen viser til at området som opprinnelig ble meldt som oppstart for Raet nasjonalpark kun omfattet arealene innenfor 1 nm fra grunnlinja. Tidlig i 2015 ble det imidlertid bestemt at den delen av det tidligere meldte marine verneområdet «Transekt Skagerrak» som lå mellom Raet nasjonalpark og territorialgrensen (12 nm) skulle innlemmes i nasjonalparken. Resultatet er at Raet nasjonalpark vil representere en barriere helt ut til 12 nm for Forsvarets helikoptre som skal transittere kysten i dårlig vær (lavt skydekke). Verneverdiene utenfor 1 nm fra grunnlinjen er først og fremst knyttet til de marine økosystemene. Om Forsvarets transittflyging, under værforhold som krever lavtflyging under 300 meter, kan holdes utenfor 1 nm fra grunnlinjen, er det Fylkesmannens vurdering at denne aktiviteten i svært liten grad vil være skadelig for verneverdiene. Fylkesmannen foreslår derfor en ny unntakshjemmel til § 3.6.2 om motorferdsel, nytt punkt f): transittflyging med Forsvarets helikoptre utenfor 1 nautisk mil fra grunnlinjen.

Tvedestrand kommune og Flosta motorbåtforening er opptatte av at Tvedestrandsregattaen skal kunne fortsette som før. De er tilfreds med at bestemmelsen i § 6.3 f) er kommet med.

Naturvernforbundet i Vest-Agder og SABIMA ber om at et generelt forbud mot vannscooter innarbeides, samt at generelle hastighetsbegrensninger for småbåter innføres hvor dyreliv og friluftsliv tilsier det. Arendal Seilforening ønsker å kunne benytte vannscooter som sikrings-/redningsfartøy ved trening og regatta.

Fylkesmannen har ikke sett behov for egne bestemmelser vedrørende ferdsel med vannscootere, da gjeldende forskrift om bruk av vannscooter og lignende, § 4, 1. ledd, punkt b) gir et generelt forbud for bruk av vannscootere i verneområder. Forskriftens § 5 3. ledd gir forbud mot transportkjøring gjennom verneområder. Det er ingen dispensasjonshjemmel for disse bestemmelsene. I realiteten vil dette innebære at det ikke blir adgang til å kjøre med vannscooter i Arendal kommune og i store deler av Tvedestrand kommune. Fylkesmannen kan ikke se at ferdsel med vannscootere er et tungtveiende

nok argument for å ta ut sjøarealer fra verneområdet, da dette ville innebære en oppsplitting av verneområdet for å kunne lovliggjøre bruk av vannscootere.

Tvedestrand kommune ønsker at § 3.6.3, punkt g) flyttes til 3.6.2, da håndteringen av akutte forurensningssituasjoner ikke må forsinkes av søknadsbehandling.

Fylkesmannen viser til forskrift om vern av Færder nasjonalpark, hvor det er lagt til grunn tilsvarende som Tvedestrand kommune foreslår. Fylkesmannens utgangspunkt for Raet nasjonalpark har imidlertid vært at selv i slike situasjoner, bør det sikres at nasjonalparkforvalteren blir kontaktet og kan vurdere hvordan slik motorferdsel bør foregå for ikke å risikere at verneverdiene påføres unødvendig og ytterligere skade. Fylkesmannen ser for seg at saksbehandlingen kan utføres svært enkelt, for eksempel som en muntlig aksept. Fylkesmannens vurdering er at behovet for slik motorferdsel ikke kan likestilles med nødetatenes behov, og at høringsforslaget innebærer den beste balansen mellom behovet for å reagere hurtig og ivareta verneverdiene.

Arendal kommune anbefaler i sitt vedtak av 3.3.16 at motorferdsel i forbindelse med vedlikehold av beiter og gjerder og i forbindelse med hogst og rydding etter § 3 punkt 2.2 e) og 2.3 a) i forslaget til tilrådning av 29.1.16 (dvs. skånsom vegetasjonsrydding og beplantning rundt fritidsbolig i tråd med retningslinjer i forvaltningsplan og hogst av ved og rydding av vegetasjon i tråd med retningslinjer i forvaltningsplan), unntas søknadsplikt.

Fylkesmannen viser til at forslaget til forskrift bygger på Miljødirektoratets mal for nasjonalparker, hvor det kun er adgang til å gi generelle unntak for motorferdsel i forbindelse med militær operativ virksomhet, nødetatene og for uttransportering av syke/skadde bufe. Her fremgår det også at aktuelle unntak fra forbudet må være gjenstand for en konkret vurdering. Forslaget fra Arendal kommune vil innebære en nedgradering i eksisterende verneområder og være i strid med standarden for nasjonalparker. Fylkesmannen tilrår ingen endringer i bestemmelsene vedrørende motorferdsel.

Ved en inkurie manglet forslaget til tilrådning av 29.1.16 en tilføyelse til motorferdselsbestemmelsene om søknadspliktig motorferdsel ved uttak av tang og tare. Fylkesmannen tilrår følgende tilføyelse i forskriften:

§ 3.6.3 Forvaltningsmyndigheten kan gi dispensasjon til

h) motorferdsel ved uttak av ilanddrevet tang og tare i tråd med retningslinjer i forvaltningsplan.

7.7.2.7 § 3.7 Forurensning

Forsvarsbygg påpeker at sone C strekker seg inn i Forsvarets øvingsfelt EN D153 i Skagerrak. Rester av missiler og ammunisjon kan falle ned i nasjonalparkens område, og vil således være i strid med verneforskrifens § 7.

Fylkesmannen har i samråd med Forsvarsbygg funnet ut at skytefeltet ikke overlapper nasjonalparkområdet, men tangerer dette i nasjonalparkens syd-vestre hjørne. Fylkesmannen vurderer derfor potensialet for at aktiviteten i skytefeltet kan påvirke verneverdiene i nasjonalparken som neglijerbare og gjør ingen endring.

7.7.2.7.1 § 7.2 Støy

Friluftsrådet sør og Merdøferga (pers. medd.) har omtalt bruk av droner innenfor nasjonalparken. Dette gjelder både rekreasjonsbruk og for vitenskapelige formål.

Fylkesmannen viser til forskrift om luftfartøy som ikke har fører om bord mv. angir skillet mellom et modellfly og et luftfartøy som ikke har fører om bord gjennom formålet med flygningen; rekreasjon, sport eller konkurranse, eller ikke. Fylkesmannen forstår dette slik at droner kan falle inn under begge betegnelse avhengig av formålet med flygningen. Regelverket pålegger videre piloten å ta hensyn (§ 6, 1. ledd): «All flyging med modellfly må skje på en hensynsfull måte som ikke utsetter luftfartøy, personer, fugler, dyr eller eiendom for risiko for skade eller for øvrig er til sjenanse for allmennheten.».

Fylkesmannen viser til verneforskriftens § 7.2, hvis formål er å beskytte verneverdiene mot unødvendig støy og forstyrrelse. Dersom bruken av droner utvikler seg til å bli et problem for fugler og annen fauna, kan denne bestemmelsen komme til anvendelse etter nærmere beskrivelse i forvaltningsplanen.

7.7.3 § 6 Skjøtsel

Fem grunneiere mener det gjøres for lite for å hindre gjengroing langs kysten, og er bekymret for utviklingen innenfor området dersom det vernes. Lille Gjesøya sameie ønsker å kunne rydde og drive plukkhogst uten søknadsplikt.

Lyngheisenteret på Lygra understreker behov for aktiv skjøtsel av kystlyngheiene. En grunneier uttaler at rydding av plastsjøppel i skjærgården bør inngå som en del av skjøtselen.

Fylkesmannen er enig i at vegetasjonsskjøtsel i form av rydding, hogst og beiting er viktige tiltak i store deler av nasjonalparkens landarealer. Forvaltningsplanen vil gi retningslinjer for slike tiltak, og skjøtelsplaner vil bli utarbeidet etter nærmere prioritering. Kystlyngheiene vil ha prioritet som utvalgt naturtype. Rydding av plastsjøppel vil også bli omtalt i forvaltningsplanen.

Arendal kommune anbefaler i sitt vedtak av 3.3.16 at skjøtselen i så stor grad som mulig skal skje av grunneier selv, dersom han ønsker det.

Fylkesmannen har lagt dette til grunn i sin tilrådning, jf. naturmangfoldloven § 47, 2. setning.

7.7.4 § 8 Rådgivende utvalg

Arendal kommune anbefaler i sitt vedtak av 3.3.16 at det opprettes en referansegruppe der grunneiere og andre brukere av området har et organ hvor de kan ta opp aktuelle saker i forhold til bruk og skjøtsel. Risøy folkehøyskole ønsker å ta del i et eventuelt rådgivende utvalg til styret.

Fylkesmannen viser til forskriften for Færder nasjonalpark og vedtekter for Færder nasjonalparkstyre. Ordlyden i forskriften (§ 8) er: «Det skal opprettes et rådgivende utvalg for forvaltningen av nasjonalparken.» I vedtektene er dette nærmere beskrevet (vedtektenes punkt 9): «Styret skal oppnevne et rådgivende utvalg. Utvalget skal bestå av representanter for de ulike interessene i

området, som bl.a. grunneiere (...)». Fylkesmannen tilrår tilsvarende løsning, og retter opp ordlyden i § 8 fra tilrådingen av 29.1.16 fra «Det kan opprettes (...)» til «Det skal opprettes (...)».

7.7.5 § 9 Ikrafttredelse

Arendal kommune ber om at Vernskoggrensa på Tromøya oppheves ved opprettelse av Raet nasjonalpark, da denne etter kommunens vurdering ikke lenger har noen hensikt.

Fylkesmannen viser til at Vernskogen på Tromøya er opprettet etter Lov om skogbruk, § 12, og ikke etter miljølovverket. Fylkesmannen har ikke vurdert vernskogen i arbeidet med nasjonalpark, da den bl.a. omfatter andre arealer. Fylkesmannen mener derfor dette må gå som en egen prosess.

7.8 Forvaltning av nasjonalparken

Arendal kommune peker på at for mye er uavklart i forhold til forvaltning av nasjonalparkområdet. Kommunen ønsker ikke felles forvaltningsstyre med Telemark og Jomfruland nasjonalpark, da lokalkunnskap og lokaldemokratiet taler i mot en slik ordning. Dispensasjonssaker ønskes ikke behandlet i styret. Videre bes det om at «Bebyggelse som blir liggende i nasjonalparken må få mulighet til å utvikle seg i takt med samfunnsutviklingen.»

Fylkesmannen viser til vedtatt forvaltningsordning for store verneområder og har lagt denne til grunn for høringsforslaget. Videre vises det til nylig vedtatte vedtekter for Færder nasjonalparkstyre, som bl.a. gir styret adgang til å delegerer flere typer saker, bl.a. byggesaker, til nasjonalparkforvalteren(e). Vedrørende utvikling av bebyggelse som blir liggende innenfor nasjonalparken ligger over 90 prosent av bygningsmassen innenfor dagens landskapsvernområder. I og med at Fylkesmannen har lagt til grunn retningslinjene for byggesaker gjeldende for dagens Raet LVO, vil endringen for det store flertallet av bebygde eiendommer bli minimal. Fylkesmannen viser til at retningslinjene gir et visst handlingsrom for fritidsboliger beliggende innenfor nasjonalparken og at det i forskriften er åpnet opp for å kunne søke om bl.a. vann- og avløpsanlegg og fremføring av el-kabler. Da flesteparten av disse fritidsboligene i tillegg ligger i 100-metersbeltet fra sjøen, er handlingsrommet også begrenset av byggeforbudet etter plan- og bygningslovens § 1-8. Fylkesmannens vurdering er at utvikling av privat eiendom i området må forvaltes strengt for å sikre at området også for fremtidens generasjoner fremstår som det attraktive naturområdet det gjør i dag. Fylkesmannen deler kommunens syn på felles forvaltningsstyre for Raet og Jomfruland nasjonalparker.

Arendal kommune og Aust-Agder fylkeskommune ønsker at de som skal utføre oppsyn i nasjonalparken også har hjemmel til å håndheve bestemmelser i havressursloven.

Aust-Agder fylkeskommune avsetter 300 000 kroner fra prosjektkontoen for universell utforming til en mulighetsstudie som skal vise hvordan tilrettelegging og tilgjengelighet etter prinsippene om universell utforming kan gjøres på en skånsom og naturvennlig måte. Mulighetsstudien gjennomføres under forutsetning av at tilrettelegging, tilgjengelighet og universell utforming forankres i verneforskriften og verneforslaget.

Aust-Agder fylkeskommune vil i samarbeid med kommunene ta initiativ til å lage en besøksstrategi for nasjonalparken i tilknytning til utarbeidelse av forvaltningsplanen.

Fylkesmannen viser til at oppsyn i kystområdene på Sørlandet utføres av Statens naturoppsyn, Politiet, Kystvakten og Fiskeridirektoratet. I tillegg har enkelte i den kommunale Skjærgårdstjenesten begrenset politimyndighet, og kan således utføre oppsyn. Statens naturoppsyn er miljøforvaltningens oppsyn, mens havressursloven håndheves av Fiskeridirektoratets personell. Politiet og Kystvakten kan utføre alle typer oppsyn. Fylkesmannen opplever oppsynet på Sørlandskysten som jevnt over bra, med godt samarbeid mellom de ansvarlige etater, bl.a. gjennom samordnede oppsynskampanjer i viktige perioder. Oppsyn er imidlertid svært viktig, og særlig viktig blir det å være til stede i starten. Særlig på fiskerisiden er det i perioder mye ulovlig aktivitet, f.eks. forsøk på å fiske hummer sommerstid, hvilket er svært ressurskrevende å følge opp. Fylkesmannen mener det er positivt at så mange oppsynspersoner som mulig får den relevante trainingen til å utføre fiskeri- og miljøoppsyn, men ressursbruken må balanseres mot behovet for informasjon og arbeid med folks holdninger.

Fylkesmannen mener det er svært positivt at fylkeskommunen ønsker å bistå i arbeidet med universell utforming i nasjonalparken. Som omtalt under punkt 7.7, merknader til § 2 verneformål, vil ikke innspillet om å inkludere universell utforming kunne tas inn i verneforskriften, men legges til grunn for tiltak som behandles i forvaltningsplanen. Fylkesmannen anser at mulighetsstudien vil kunne bli en viktig del av arbeidet med forvaltningsplanen for nasjonalparken og vil gjerne samarbeide med fylkeskommunen og med fremtidig nasjonalparkforvalter om dette. Fylkesmannen håper derfor Aust-Agder fylkeskommune vil sette av prosjektmidlene, til tross for at vilkåret om å inkludere prinsipper om universell utforming i verneformålet ikke kan imøtekommes.

Fylkesmannen mener det er positivt at fylkeskommunen og kommunene ønsker å medvirke til at det utarbeides en besøksstrategi. Besøksstrategien er en del av forvaltningsplanen. Nasjonalparkstyret er ansvarlig for at forvaltningsplan og besøksstrategi blir utarbeidet. Fylkesmannen vurderer det som både naturlig og viktig at en slik strategi utarbeides i tett samarbeid med kommunene og fylkeskommunen samt med andre organisasjoner og interessenter.

Arendal kommune og Aust-Agder fylkeskommune presiserte i behandlingen av tilrådingen av 29.1.16 at de ønsker at styret utvides med ett styremedlem som representerer grunneierne interesser, eksempelvis en representant for Norsk Bonde- og småbrukarlag eller AT Skog. Arendal kommune uttalte dette også i høringsuttalelsen (bystyrets vedtak av 27.8.15).

Fylkesmannen viser til at Klima- og miljødepartementet har gitt Miljødirektoratet i oppdrag å forberede og gjennomføre forsøk med grunneierrepresentasjon i styret/ -styrene for de kommende nasjonalparkene Jomfruland og Raet. Dette er i tråd med nasjonalparkforskriftens § 7 hvor det heter at «Klima- og miljødepartementet fastsetter hvem som er forvaltningsmyndighet etter denne forskriften».

Til nå har tilnærmingen til lokale forvaltningsstyret vært at de folkevalgte utgjør styret, og at styret skal nedsette et rådgivende utvalg, jf. f.eks. vedtektene for Færder nasjonalpark. Grunneiere bør være representert i det rådgivende utvalget. Det kan imidlertid bli krevende å finne personer til å bekle rollen som grunneierrepresentant i styret som har tilstrekkelig god representativitet, og uten at særinteresser blir for fremtredende. Fylkesmannen finner at Arendal kommunes tilnærming med at

grunneierne representeres gjennom tillitsvalgte fra Norsk Bonde- og småbrukarlag eller AT Skog kan være klok.

FNF Agder foreslår fysisk merking av sone A og B, gjerne med infotavler i tillegg for å unngå tvil om hva som gjelder i området. En grunneier mener det bør fastsettes felles standard/øvre grense for hyttestørrelse, bryggestørrelse og båthus. Hoves venner ønsker å kunne videreføre sitt dugnadsarbeid på Hove i nært samarbeid med forvaltningsmyndigheten.

Fylkesmannen anser dette som innspill til forvaltningsplanen.

Flere grunneiere ber om økt oppsyn i områdene (sammenlignet med dagens situasjon med landskapsvernområde).

Fylkesmannen mener det er positivt at publikum ønsker oppsyn i områdene. Dette tilsier et ønske om å ta vare på områdene og dets kvaliteter. Status som nasjonalpark vil formodentlig forsterke folks ønske om å ta vare på områdene, og kan bidra til større respekt for lovverket. Arealene som nå får status som verneområde blir imidlertid betydelig større, noe som krever mer oppsynsressurser, jf. diskusjonen om temaet over.

Havforskningsinstituttet og Naturvernforbundet Arendal mener det må legges opp til en adaptiv forvaltning i nasjonalparken. I dette ligger en læringsbasert tilnærming til forvaltningen, og muligheten for å tilpasse regelverket ettersom kunnskapen om områdene blir bedre. Havforskningsinstituttet peker på at dette er særlig relevant for sjøområdene, og at det bør vurderes konkrete bevaringsmål for marine arter og økosystem.

Fylkesmannen mener en adaptiv forvaltningsmodell er fornuftig, da det innebærer tilpasning til natur i endring, noe som ventelig vil forsterkes pga. klimaendringene. Forvaltningsplanen bør beskrive hvordan forvaltningen av parken skal bli adaptiv. Det forutsetter et tett forvaltningssamarbeid med fiskerimyndighetene for å oppnå en adaptiv forvaltning av de marine naturverdiene i parken. Der hvor forvaltningsplanen gir retningslinjer, bør det tilstrebes en adaptiv tilnærming. Forskriften regulerer i hovedsak tiltak og aktivitet som kan forringe verneverdiene, og som det i mindre grad er relevant å ha en adaptiv tilnærming til.

7.9 Erstatning og økonomisk kompensasjon

Referansegruppe Landbruk, Aust-Agder bondelag og en grunneier forventer erstatning for skog. Enkelte grunneiere mener nasjonalparken innebærer begrensninger i mulighetene for utvikling av eiendom og at dette vil være erstatningspliktig, uavhengig av om det foreligger godkjente planer for dette hos kommunen. To grunneiere er uenige i erstatningsreglene, og taler for en ulempeerstatning. En grunneier varsler erstatningskrav hvis historiske bruksrettigheter oppheves.

Fylkesmannen viser til erstatningsreglene etter naturmangfoldloven § 50. Erstatning fastsettes for tap i igangværende bruk i samsvar med utmålingsreglene i lov 6. april 1984 nr. 17 om vederlag ved oreigning av fast eiendom (ekspropriasjons-erstatningslova). Erstatning utmåles normalt etter vernevedtak som følge av krav fremmet av grunneier.

7.10 Randsonen

Direktoratet for Mineralforvaltning viser til at vern kan skape problemer for utvinning av ressurser nær grensa. De viser imidlertid til at det ikke er registrert regionalt eller nasjonal viktige forekomster i området.

Fylkesmannen har tatt innspillet til orientering.

Øvrige innspill som vedrører randsonen vedrører også verdiskaping/reiseliv, og er behandlet der.

7.11 Forurensning utenfra

Fylkesmannen har ikke mottatt innspill som vedrører dette temaet.

7.12 Fiskeri og kyst

Norges Jeger- og fiskerforbund og FNF Agder er kritiske til unntakshjemmelen for akvakultur. De ber om at den tas ut.

Fylkesmannen presiserer at unntakshjemmelen er snever, og bl.a. ikke åpner for fiskeoppdrett slik vi kjenner det i dag. Fylkesmannens vurdering er at unntakshjemmelen ikke åpner for akvakultur som kan påvirke villaks eller ørretbestander negativt.

Flere grunneiere viser til rettigheter til å sette laksesteng på øyer og fastland som vil ligge innenfor nasjonalparkgrensen.

Fylkesmannen viser til nasjonalparkforskriftens § 3.3.2 som angir at vernet ikke er til hinder for bl.a. fiske i henhold til gjeldende lovverk. Likelydende bestemmelse gjelder for landskapsvernområdene.

Norges Fiskerlag mener nasjonalparken vil være positiv for fiskeriinteressene, da den vil sikre gyte- og oppvekstområdene mot inngrep. Fiskerlaget viser til prosessen bak sone C, og har ikke merknader til at disse opprettes.

Merknadene fremmet av Fiskeridirektoratet er behandlet under de enkelte punkter i nasjonalparkforskriften.

7.13 Reiseliv og verdiskaping

En grunneier ønsker å utvikle eiendommen i næringsøyemed, bl.a. ta med gjester ut, bygge installasjoner, kjøre med traktor og andre kjøretøy, samt drive skogsdrift og jordbruksdrift med alt redskap.

Flere av grunneierne som i dag driver med reiselivsnæring i randsonen, og for enkelte også inne i områdene foreslått som nasjonalpark, ønsker å kunne etablere bryggeanlegg for hyttefeltene. Dette gjelder Krøglevik, Motteberget, Sandå og Alveberget på Tromøya i Arendal.

En privatperson mener det bør åpnes for sameksistens mellom nasjonalpark og bærekraftig akvakultur. Det bør opprettes en næringszone utenfor østre Tromøya.

Fylkesmannen mener nasjonalparkforskriften slik den er utformet gir de nødvendige hjemler for å legge til rette for en ønsket utvikling i området. Vedrørende bygging av installasjoner, motorferdsel i utmark, skogsdrift og jordbruksdrift, vises til det til behandlingen av tilsvarende innspill under kap. 7.7.2.

Vedrørende ønskene om bryggeanlegg til hyttefeltene, vises det til omtalen av grenseendringene for Tromlingesund i kap. 7.5.3. samt kap. 3.1 vedrørende Alveberget (i Alvekilen). For øvrig kan nasjonalparkforskriftens spesifiserte dispensasjonshjemmel § 3.1.3, punkt d) gi rom for bedre utnyttelse av eksisterende bryggeanlegg.

Fylkesmannen viser til dispensasjonsbestemmelsen for akvakultur, § 3.1.3 punkt n) i nasjonalparkforskriften og mener denne gir hjemmel for bærekraftig akvakultur som er egnet i en nasjonalpark. Innspillet om en næringszone utenfor østre Tromøya er ikke tilstrekkelig beskrevet eller begrunnet for at Fylkesmannen kan vurdere det videre.